

Tilastokeskus
Statistikcentralen
Statistics Finland

Tilastotieteen
Suomen keskus

Oikeus 1992:8
Rättsväsen
Justice

RIKOLLISUUS JA OIKEUSLOTT

RIKOLLISUUS JA OIKEUSLOTT

Rikollisuus ja oikeusolot

Oikeustilastojen julkaiseminen

Suurin osa oikeustilastoja julkaistaan Tilastokeskuksessa. Tärkeimmät julkaisumuodot ovat seuraavat:

Julkaisut:

- * Poliisin tietoon tullut rikollisuus, SVT
- * Tuomioistuinten tutkimat rikokset, SVT
- * Tuomioistuinten toiminta, SVT

Vuodesta 1992 lähtien edellä luetellut julkaisut yhdistetään oikeustilastolliseksi vuosikirjaksi

- * Tilastotiedotteet, sarja OI
- * Tilastollinen vuosikirja
- * Tutkimukset, sarja OI

Sellaiset tiedot rikollisuudesta, joilla on yleistä mielenkiintoa, julkaistaan julkaisuissa. Yksityiskohtaisempia ja ennenkaikkea ennakkotietoja rikollisuudesta julkaistaan tilastotiedotteina.

Tilastollisessa vuosikirjassa esitetään keskeisiä aikasarjoja joistakin alueista.

Tutkimuksissa keskitytään aiheisiin, jotka kuvaavat rikollisuuden taustoja.

Viime aikoina on ilmestynyt useita rikollisuutta koskevia erillisselvityksiä, mm. Tapaturmat ja väkivalta, Omaisuusrikokset, Rikoksen pelko, Rikosvahingot ja Piilorikollisuus-nimiset tutkimukset.

Tilastokeskuksella on hallussaan laajat perusaineistot, joista tehdään erillisselvityksiä.

Alkusanat

Tämä julkaisu on tarkoitettu Sinulle, joka haluat tietää rikollisuudesta ja oikeusoloista mutta et tarkemmin tunne tätä ilmiöaluetta. Mutta myös sinulle, joka olet perehtynyt näihin asioihin, julkaisu voi tarjota uusia näkökulmia. Julkaisu on kooste oikeustilastoista. Kirjaan on kerätty keskeisiä tietoja rikosten uhreista, rikoksista, rangaistuksista, vangeista ja tuomioistuinten toiminnasta. Kirja palvelee siten myös hakemistona niihin tilastoihin, joista on saatavissa tarkempaa tietoa oikeustilastossa.

Kirja on tehty mahdollisimman helppolukuiseksi. Siinä ei kuvata tilastojen sisältöä, määritelmiä luokituksia jne. Kirjassa ei esitetä yksityiskohtaisia tilastotaulukoita vaan asiat esitetään kuvioina ja pieninä taulukoina. Tekstissä pyri-

tään käyttämään arkipäiväisiä sanontoja ja välttämään ammattiterminologiaa.

Kirjan ovat Tilastokeskuksessa toimittaneet kehittämisspäällikkö Risto Lättilä ja yliaktuaari Eeva Heinonen.

Jotta teksti olisi helppolukuista lähteitä ei ole tekstin yhteydessä, vaan kunkin kappaleen lähteenä olevat julkaisut on lueteltu erillisenä liitteenä.

Yleislähteinä on käytetty Ruotsin ja Norjan vastaavia julkaisuja.

Aarno Laihonon

Jos sinulla on kysymyksiä
tai haluat tilata julkaisuja ?

Siinä tapauksessa

Soita

90 – 17341/Julkaisujen myynti

90 – 1734 3248 Jorma Kallio
90 – 1734 3242 Tuomo Niskanen
90 – 1734 3240 Riitta Forsman

Kirjoita

Tilastokeskus
Oikeustilasto
PL 770
00101 Helsinki

Tai käytä telefaxia

1734 3264

Sisältö

Sivu

Alkusanat	
Mikä on rikos?	6
Rikoksesta rangaistukseen	10
Missä vaara vaanii?	12
Ketkä pelkäävät rikoksia?	13
Väkivallan uhrit	14
Anastusten ja ilkivallan uhrit	16
Paljonko rikoksia piilossa?	18
Poliisin tietoon tulleet rikokset	19
Rikosvahingot	24
Poliisi torjuu rikollisuutta	25
Miten rikollisuus on muuttunut?	26
Syytteessä ja tuomiolla	27
Nuorten erityisasema	31
Kaltareiden taakse	33
Rikoksesta uuteen	35
Miltä näyttää naapurimaissamme	36
Tuomioistuimet käsittelevät rikosasioiden lisäksi paljon muita asioita	37
Tilastolähteet kappaleittain	42

Mikä on rikos?

Useimmilla on käsitys siitä mikä on rikos. Yksinkertainen määritelmä on: 'Teko, josta lainsäädännössä on säädetty rangaistus on rikos'. Eri aikoina ja eri maissa rikokset ovat erilaisia. Yhteiskunnan kehitystaso ja perinne vaikuttavat siihen, millaiset teot on säädetty rikoksiksi. Esimerkiksi roviolla polttaminen noituudesta tuomittuna tuntuu nykyään uskomattomalta, aikanaan se kuitenkin oli lain mukaan mahdollista.

Eduskunta säätää lait. On siten pitkälti poliittinen kysymys millaiset teot katsotaan rikoksiksi ja millaiset rangaistukset niistä säädetään. Alkoholiin liittyvät säädökset ovat tyypillinen esimerkki, miten rikokset muuttuvat yhteiskunnan arvostusten muuttuessa. Kieltoain säätämiseksi katsottiin olevan aikanaan vahvat sosiaaliset ja taloudelliset perusteet. Suhteellisen lyhyen ajan kuluttua se kuitenkin taas perustelluista syistä kumottiin.

Rikoslaki ja erityislait

Yleisimmintä tunnetut rikoslajit on kirjoitettu rikoslakiin. Rikollisuudesta puhuttaessa tarkoitetaan yleensä rikoslakirikoksia. Niitä ovat esimerkiksi varkaudet, pahoinpitelyt, ryöstöt, petokset, murhat, väkisinmakaamiset tai rattijuopumukset.

Rikoslain muuttaminen on osoittautunut aikaa vieväksi. Kaikkia rangaistussäännöksiä ei ole tarkoituksenmukaistakaan viedä rikoslakiin. Koska yhteiskuntaolot kehittyvät nopeasti, paljon rangaistussäännöksiä on otettu erityislakeihin. Tieliikennelaki on varmaan niistä tunnetuin ja myös eniten käytetty.

Suuri osa laeista ja asetuksista on sellaisia, että kansalaiset yleisesti noudattavat niitä.

Historiankirjoista tai esimerkiksi raamatusta olemme lukeneet, että tietyt teot on jo ennen ajanlaskumme alkua tarkoitettu rangaistaviksi. Kirjoitettuja lakikirjoja oli jo silloin.

* Uusia lakeja säädetään jatkuvasti. Esimerkiksi mikrotietokoneiden käyttööntulo on edellyttänyt lainmuutoksia, joilla ns. hakkerointi on voitu kieltää.

* Toisaalta vanhat lait menettävät merkityksensä. Säädöksiin saattaa jäädä pykälä, jotka ovat voimassa olevaa lakia, mutta joiden soveltaminen ei enää tulisi kysymykseen.

Päätöksen siitä, onko jotain lakia rikottu tekee tuomioistuin. Laki koskee kaikkia, kukaan ei voi vedota siihen, että ei tiennyt teon olevan rangaistava.

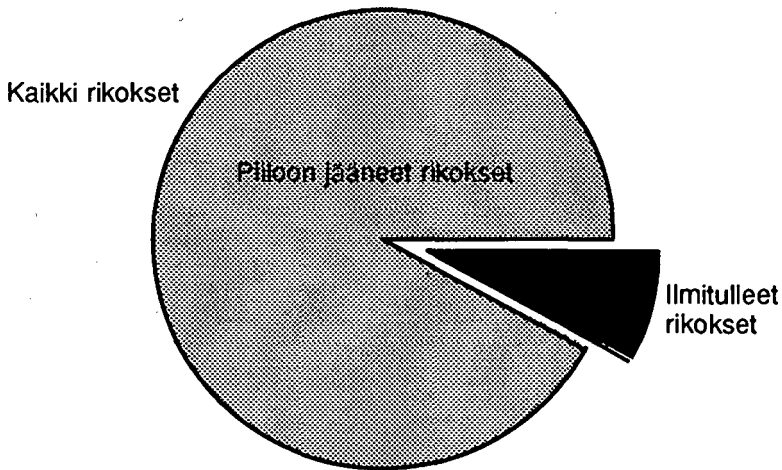

Millainen on tyypillinen rikollinen

Nimitys 'rikollinen' on vakava, sen käytössä on oltava varovainen. Tilastojen mukaan tyypillisin lainrikkoja syyllistyy vähäisiin rikoksiin kuten liikenne rikkomuksiin. Tavallisesta Kalle Kulkevaisesta, joka saa ylinopeussakon, tuskin voidaan käyttää nimitystä rikollinen.

Epäilyksettä rikolliseksi sensijaan mielletään henkilöt, jotka ovat tehneet rikoksensa suunnitelmallisesti tai joiden rikos on erityisen vakava tai jotka esimerkiksi ovat rikoksen uusijoita. Heitä on lainrikkojien kokonaismäärään nähden vähän. Etenkin suurimmissa kaupungeissa on kuitenkin henkilöitä, jolle rikos on osa elämäntapaa. He ovat usein nuoria miehiä, jotka varastavat.

Rikollisuudessa on ilmitullut ja piiloon jäävä osa. Piilorikollisuudeksi kutsutaan sitä rikollisuuden osaa, josta poliisi ei ole täyttänyt rikosilmoituslomaketta. Sana 'piilo' on siten harhaanjohtava, että rikoksen kohteeksi joutunut havaitsee kyllä useimmiten rikoksen. Vain pieni osa havaituista rikoksista johtaa rikosilmoitukseen.

Miten rikokset tulevat ilmi

- * Uhri ilmoittaa
- * Joku muu perheestä tai tuttava ilmoittaa
- * Yleisö ilmoittaa
- * Poliisi valvoo
- * Muu viranomainen ilmoittaa

Velvollisuus ilmoittaa poliisille rikoksista koskee vain laissa nimenomaan säädettyjä tapauksia.

Suurin osa rikoksista on virallisen syytteen alaisia rikoksia. Niistä virallisen syyttäjän tulee nostaa syyte, vaikka asianomistaja ei olekaan ilmoittanut niitä syytteeseen pantavaksi. Rikoslakia uudistettaessa aikaisempaa suurempi osa rikoksista on säädetty asianomistajarikoksiksi. Niissä vain asianomistaja, tavallisesti uhri itse voi ilmoittaa asian syytteeseen pantavaksi. Hän voi vielä tutkinnan alettuakin perua ilmoituksensa.

Rangaistukset

Sääntö on tehoton, ellei sen rikkomisesta voida rangaista. Jokin teko on rikos vasta kun se on lailla määrätty rangaistavaksi. Esimerkiksi aikanaan puhuttiin paljon tutkanpaljastimista, laitteista, jotka varoittivat autoilijaa poliisin nopeusvalvonnassa käyttämästä tutkasta. Tutkanpaljastimen käyttö oli sallittua, kunnes sen käyttö liikenneturvallisuuksista 1985 kiellettiin.

Rangaistusten ankaruus on vaihdellut eri aikoina. Rikoslaki on ollut voimassa sata vuotta. Siihen

ja muihin säädöksiin on tehty useita uudistuksia, jotka yleisesti ottaen ovat lieventäneet rangaistusjärjestelmäämme (kuritushuonerangaistuksesta luopuminen, ehdollisen tuomion käyttöön ottaminen, syyttämättä ja tuomitsematta jättäminen).

Rangaistuksilla on kaksi tavoitetta: toisaalta varoittaa ja estää kansalaisia tekemästä rikoksia, toisaalta rangaista ja äärimmäisessä tapauksessa eristää tekijä sekä sopeuttaa ja kouluttaa hänet yhteiskuntaan.

Rikosten sovittelu

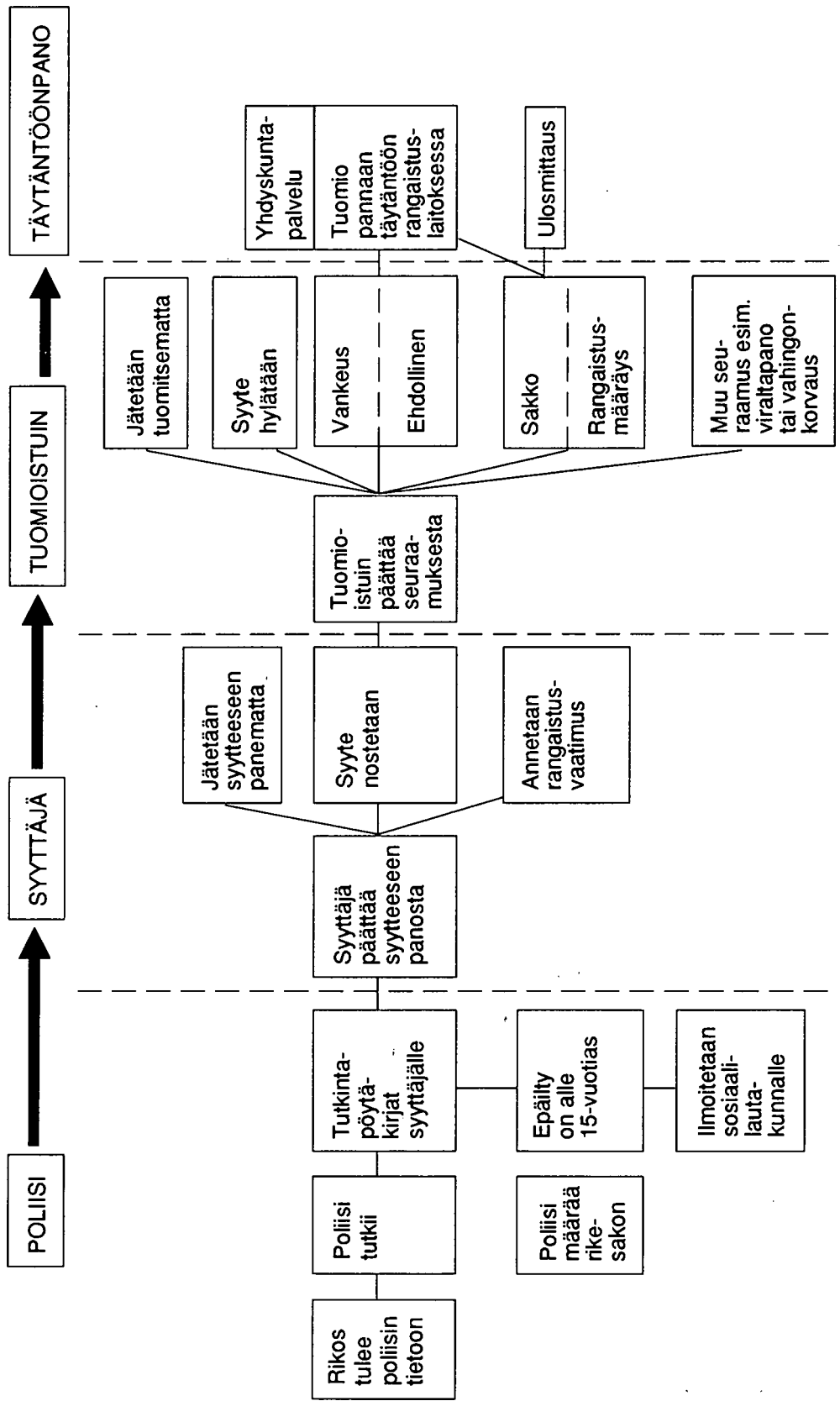
Rikosten sovittelun tarkoituksena on löytää tuomioistuinprosessia yksinkertaisempi tapa ratkaista rikoksista aiheutuneita ristiriitoja. Tavoitteena on, että rikokseen syyllinen ottaa henkilökohtaisen vastuun teosta ja pyrkii sopimaan rikoksen uhrin kanssa vahingonkorvauksesta. Erityisen tärkeänä sovittelua pidetään nuorten tekemissä rikoksissa.

Sovittelu on lainsäädännön ulkopuolista toimintaa. Se ei vaikuta teon rangaistavuuteen, eikä korvaa oikeusprosessia. Kuitenkin, mikäli tekijä ja uhri pääsevät sopimukseen, niin asianomista-

jarikoksissa oikeusprosessi voidaan välttää. Samoin voidaan olettaa, että sopimus vaikuttaa lieventävästi syyteharkintaan ja tuomioistuimen päätökseen.

Sovittelutyön tekevät vapaaehtoiset sovittelijat. Heidät on erityisesti koulutettu tähän tehtävään. He pyrkivät järjestämään tekijän ja uhrin kohtaamisen ja puolueettomasti pyrkivät saamaan aikaan sopimuksen. Yleensä sovittelu on liitetty kunnan sosiaalitoimeen. Usein sovittelun aloitteentekijä on syyttäjä tai poliisi.

Rikoksen tie

Rikoksesta rangaistukseen

Laissa on määrätty, miten poliisin, syyttäjän ja tuomioistuinten tulee toimia.

Poliisin tehtävänä on tutkia rikos, suorittaa esitutkinta ja jättää selvitetty rikos senjälkeen syyttäjän harkintaan. Lievimmissä tapauksissa poliisilla on laissa säädetyin perustein oikeus jättää rikos ilmoittamatta syyttäjälle.

Syyttäjän pitää aina viedä virallisen syytteen alainen rikos tai asianomistajan syytteeseen ilmoittama rikos tuomioistuimen käsiteltäväksi, kun on ilmennyt todennäköisiä syitä rikoksesta

epäillyn syyllisyyteen. Vastaavasti syyttäjä voi laissa säädetyin perustein jättää syylliseksi epäillyn syyttämättä.

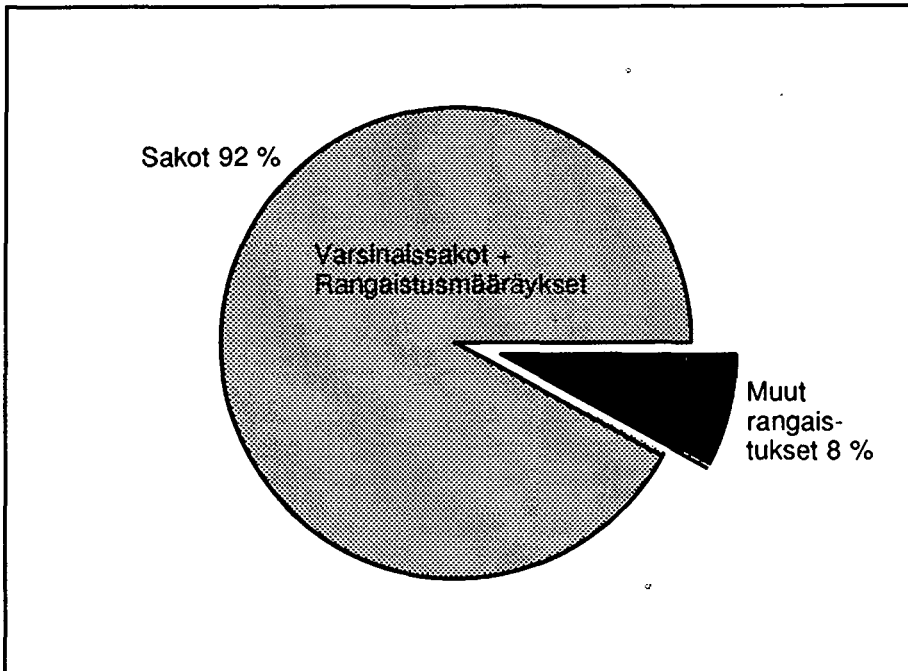
Rangaistuksesta ja muista seuraamuksista päättävät tuomioistuimet. Tuomioista voidaan valittaa ylempään oikeusasteeseen. Lievimmissä tapauksissa tuomioistuin voi jättää syytetyn tuomitsematta rangaistukseen.

Suomen lain mukaan tuomitaan kaikki, jotka Suomessa ovat tehneet rikoksen. Suomen kansalainen tai Suomessa pysyvästi asuva ulkomaalainen voidaan tuomita Suomessa, Suomen lain mukaan myös ulkomailla tehdystä rikoksesta.

Suomessa vähän rangaistuslajeja

Suomessa on moniin muihin maihin verrattuna vähän rangaistuslajeja. Yleisiä rangaistuksia ovat vankeus, sakko ja rikesakko.

Yli 90 prosenttia rangaistuksista sakkoja

- * Sakko on yleisin rangaistus, 90 % rangaistuksista on sakkoja.
- * Sakko koostuu tietyistä lukumäärästä (1–120) päiväsakkoja. Päiväsakkojen lukumäärään vaikuttaa rikoksen törkeys. Päiväsakon rahamäärä on kolmasosa sakotetun bruttopäivävuorosta (huollettavien määrä alentaa summaa).
- * Vankeuteen voidaan tuomita joko elinkaudeksi tai määräajaksi.
- * Elinkaudeksi on viime vuosina tuomittu vain muutama henkilö. Elinkaudeksi tuomittu voi vapautua vain armahduksella.
- * Määräaikainen vankeusrangaistus on vähintään 14 vuorokautta ja enintään 12 vuotta.
- * Vankeusrangaistus tuomitaan joko ehdollisena tai ehdottomana. Korkeintaan kahdeksan kuukauden pituinen ehdoton vankeusrangaistus voidaan muuttaa yhdyskuntapalveluksi. (yhdyskuntapalvelulakia kokeillaan 1991 al-

kaen eräissä tuomioistuimissa. Se tulee vähitellen kattamaan koko maan).

- * Ehdollisesti tuomitun rangaistus raukeaa koetusajan kuluttua, ellei sitä laissa säädetyin perustein myöhemmin määrätä täytäntöönpantavaksi. Syyllistyminen uuteen rikokseen, josta tuomitaan vankeusrangaistus voi johtaa aikaisemman rangaistuksen täytäntöönpanoon.
- * Ehdollisena voidaan tuomita enintään kahden vuoden vankeusrangaistus.
- * Ehdolliseen vankeusrangaistukseen voidaan liittää ehdoton sakkorangaistus eli oheissakko.
- * Muut rangaistukset, esimerkiksi varoitus, viraltapano ja aresti, ovat harvinaisia ja voidaan määrätä vain virkamiehille tai sotilaille.
- * Rikesakko liikenerikkomuksista otettiin käyttöön vuonna 1983. Se on tietyn markkamäärän suuruinen, vuonna 1992 enintään 300 markkaa.

Rangaistusmääräys ja rikesakko

Nopeampi ja yksinkertaisempi kuin tavallinen oikeudenkäynti on niin sanottu rangaistusmääräysmenettely. Rangaistusmääräyksin voidaan tuomita rikkomuksesta, josta vaaditaan rangaistukseksi vain sakkoa ja rikoksesta laissa säädetty enimmäisrangaistus ei ylitä kuutta kuukautta vankeutta. Mikäli syylliseksi epäilty kiistää rikoksen asia käsitellään normaalina rikosasiانا alioikeudessa.

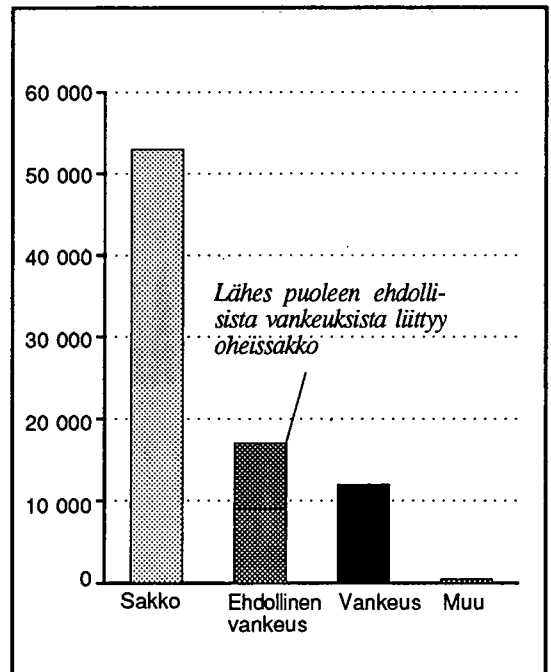
Sakotustilanteessa rangaistusmääräyksen tai rikesakon saaja saa välittömästi postisiirtolomakkeen, jolla hän voi maksaa sakon.

Rangaistusmääräys annetaan näin

- * Poliisi kirjoittaa sakkolapun
- * Syyttävä tarkastaa
- * Alioikeuden tuomari päättää.

Liikenerikkomuksista voidaan antaa rikesakko samoin ehdoin, mutta käsittely on vieläkin nopeampi. Rikesakon määrää poliisi eikä rikesakon määrä riipu henkilön tuloista.

Varsinaisessa oikeudenkäynnissä tuomitaan 90 000 henkilöä

Missä vaara vaanii?

Suomen aikuisväestölle tapahtui vuonna 1988 kerätyn lähes 14 000 haastattelua käsittäneen aineiston mukaan vuoden aikana 577 000 niin vakavan vamman aiheuttanutta tapaturmaa tai väkivallantekoa, että ne häitäsivät vähintään päivän uhrin normaalia toimintaa.

Vastaava tutkimus tehtiin 1980. Vammoja aiheuttaneiden tapaturmien ja väkivallan kokonaismäärä on jokseenkin sama kuin vuosikymmenen alussa.

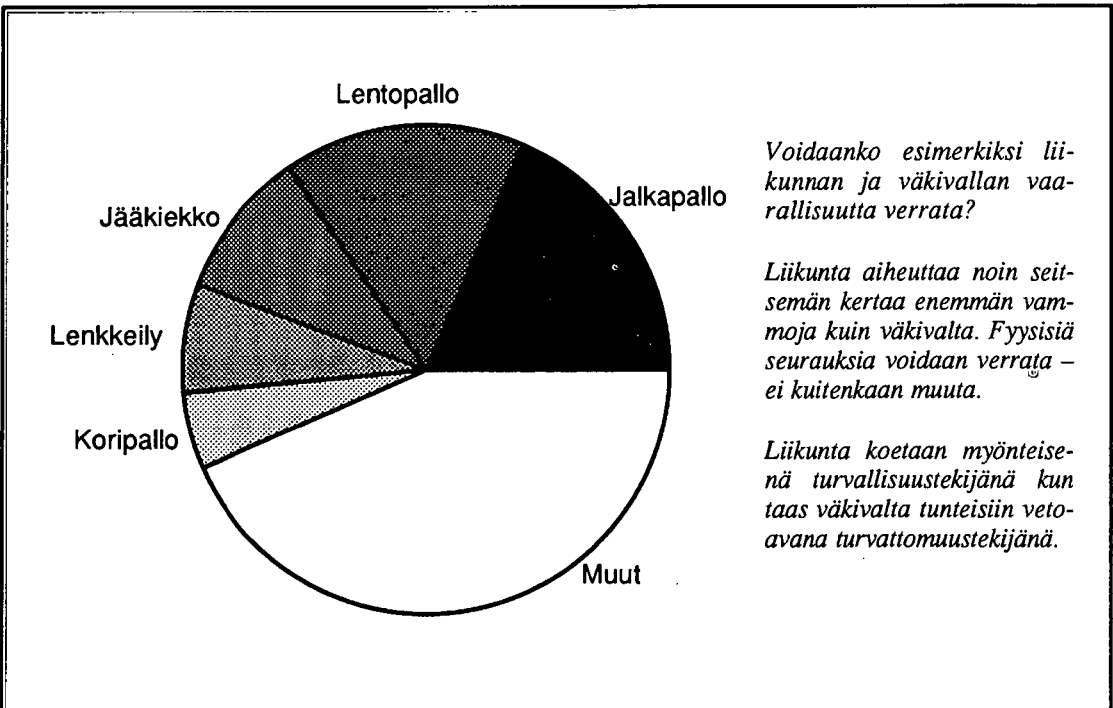
Tuloksia:

- * Työtapaturmat yleisin vaara
- * Liikuntatapaturmat toiseksi yleisimpiä
- * Liikennetapaturmat sekä väkivalta ovat näitä selvästi harvinaisempia

Vakavaan loukkaantumiseen johtaneet tapaturmat ja vamman aiheuttaneet väkivallanteot tuhatta yli 15-74 -vuotiasta kohden.

	Lukumäärä	Muutos 1980-88 %
Yhteensä	145	-3
Liikenne	11	+14
Työ	48	11
Koti	28	+7
Liikunta	35	-6
Muutapaturmat	17	+9
Väkivalta	5	-19

Liikuntatapaturmia vajaa 200 000 vuodessa

Voidaanko esimerkiksi liikunnan ja väkivallan vaarallisuutta verrata?

Liikunta aiheuttaa noin seitsemän kertaa enemmän vammoja kuin väkivalta. Fyysisiä seurauksia voidaan verrata – ei kuitenkaan muuta.

Liikunta koetaan myönteisenä turvallisuustekijänä kun taas väkivalta tunteisiin vetoavana turvattomuustekijänä.

Ketkä pelkäävät rikoksia?

Joka kolmas suomalainen on huolissaan väkivallan uhriksi joutumisesta. Samoin jokseenkin yhtä moni on huolissaan omaisuusrikoksen kohteeksi joutumisesta. Uhriksi joutuminen on harvinaisempaa. Omaisuusrikoksen uhriksi joutui 12 prosenttia ja väkivallan uhriksi 8 prosenttia väestöstä. Tiedot perustuvat Tilastokeskuksen vuonna 1988 tekemään haastattelututkimukseen.

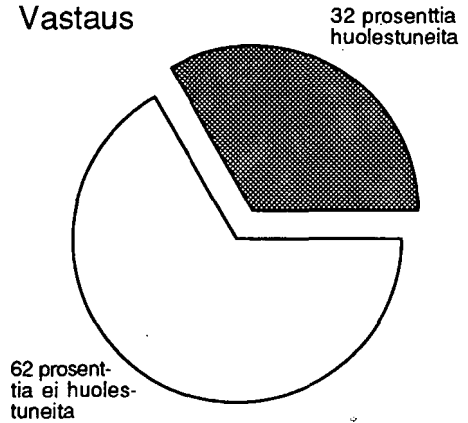
Naiset pelkäävät miehiä enemmän rikoksen uhriksi joutumista, mutta joutuvat miehiä harvemmin rikoksen uhriksi. Sekä väkivallan uhriksi joutumisen pelko iltaisin kodin ulkopuolella että väkivallan uhriksi joutumisen riski pienenevät iän lisääntyessä.

Joka kymmenes suomalainen on varautunut jollain tavalla väkivallan kohteeksi joutumista vastaan.

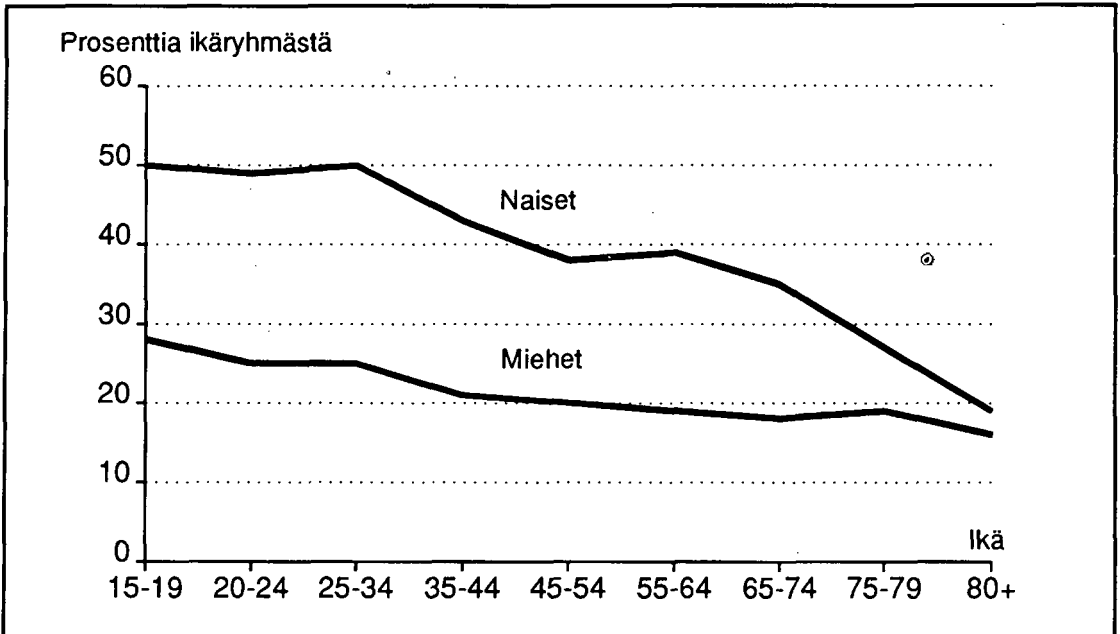
Kysymys

"Miten huolissanne olette siitä, että joututte väkivallan kohteeksi iltaisin kodin ulkopuolella"

Vastaus

Lähes puolet nuorista naisista pelkää väkivallan uhriksi joutumista, miehistä neljännes

Väkivallan uhrit

Väkivallantekoja sattui 1988 noin 500 000. Väki-
valta liittyy usein erityistilanteisiin, esim. alko-
holin käyttöön ja on usein tuttujen välistä.

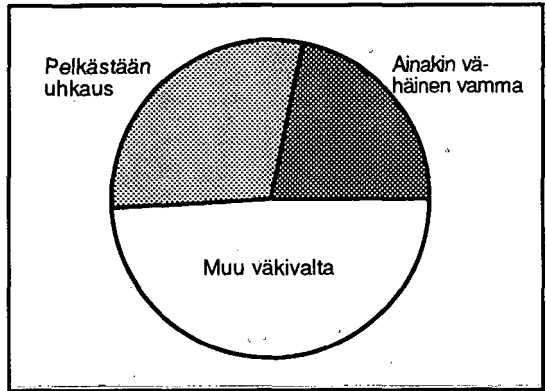
Väkivalta vähentynyt 1980 -luvulla

	1988	1980
Yhteensä	501 000	630 000
Uhkailu, lyönnin yritys	145 000	191 000
Liikkumisen estäm. jne.	86 000	124 000
Töniminen, tyrkkiminen	94 000	131 000
Löi, ei näkyvää jälkeä	55 000	63 000
Löi, mustelmia	51 000	58 000
Löi, haava/ruhjevamma	20 000	21 000
Löi, veitsi, ase, ampui	4 000	4 000
Muu	27 000	39 000

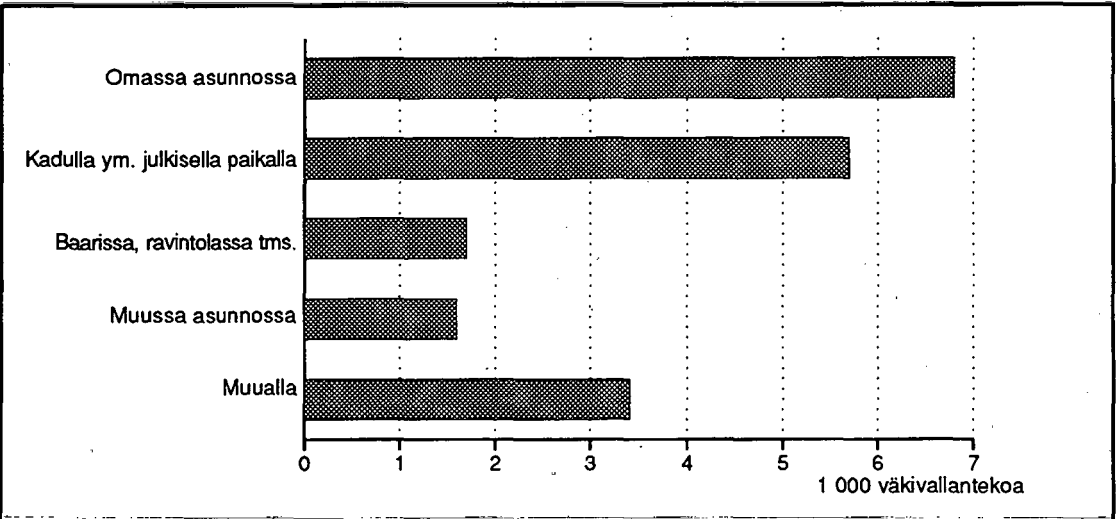
- * Väki-
valta on yleensä lievä, uhkailuja, liikku-
misen estämisä tai tyrkkimisiä tai tönimisiä.
Vain joka viides väkivallanteko aiheutti vä-
hintään vähäisen vamman.
- * Etenkin lievä väki-
valta on vähentynyt 1980-
luvulla.

- * Vakavamman väki-
vallan luvut ovat pysyneet
samoina tai hieman vähentyneet.
- * Poikkeuksena on työpaikkaväki-
valta, joka on
1980 -luvulla lisääntynyt. Myös perheväki-
val-
lan määrä on pysynyt lähes 1980 tasolla.
- * Eniten on vähentynyt katuväki-
valta.

Yksi viidestä väki-
vallan uhrista sai jonkinlai-
sen vamman

Vajaa 20 000 väkivallanteosta oli niin vakavia, että ne aiheuttivat
vähintään yhden haavapäivän

Väkivallan uhrin muotokuva

Vaikka miehet joutuvatkin keskimäärin useammin väkivallan uhriksi kuin naiset, ovat naiset selvästi useammin kohteena kun kysymyksessä on puhelinuhkailu, väkivaltainen lähentely tai perheväkivalta. Lähes kaikki perheväkivallan uhrin olivat naisia. Myös tuttujen keskeinen väkivalta oli lähes yhtä yleistä miehillä kuin naisilla. Sensijaan täysin tuntemattomien tekemien väkivallantekeiden osuus naisilla oli vajaa kolmannes ja miehillä yli puolet tapauksista.

- * Tyypillisin väkivallan uhri oli nuori miesopiskelija, joka asuu pääkaupunkiseudulla tai muualla suuressa kaupungissa.
- * Harvimmoin väkivallan uhriksi joutuvat Pohjois-Suomen maaseudulla asuvat naiset.
- * Väkivalta on usein tuttujen, sukulaisten tai perheenjäsenten välistä.
- * Väkivallan tekijöistä kaksi kolmesta on päihteenä.

Tutkimus osoitti, että nuorten väkivalta on vähentynyt. Yhdessä pienenevien nuorisoioluokkien kanssa se on johtanut kokonaisluvun laskuun.

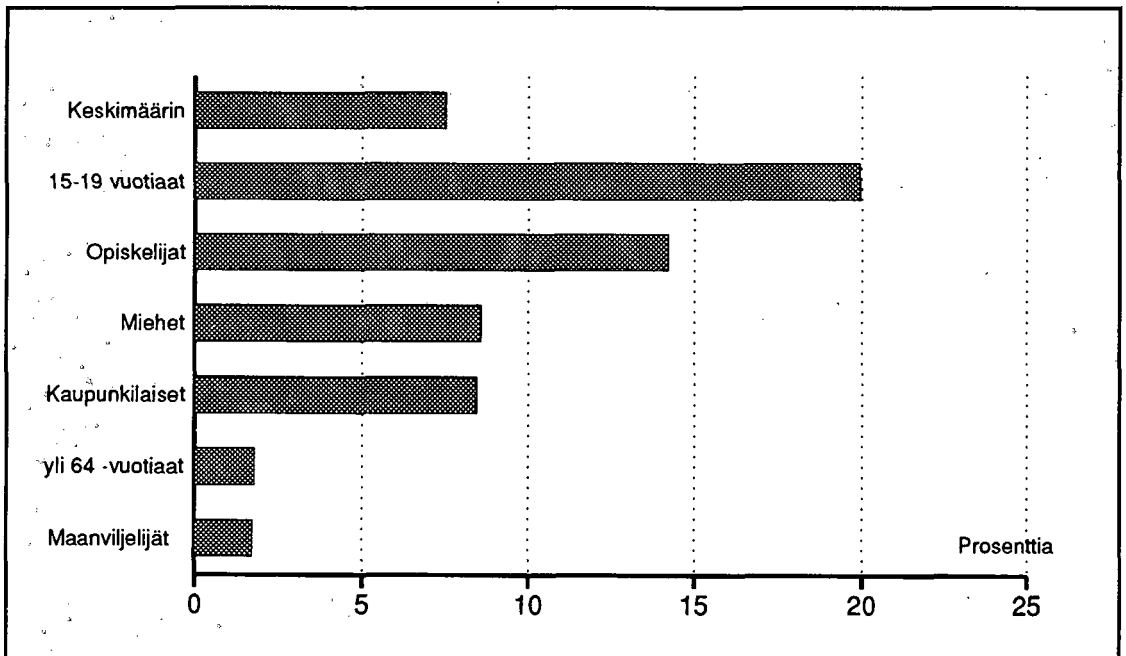
Väkivalta vähentynyt, poliisille ilmoittaminen yleistynyt

Noin joka kymmenes 15–74 -vuotias henkilö joutui väkivallan tai sillä uhkaamisen uhriksi vuonna 1980, mutta enää joka kahdestoista vuonna 1988. Väkivallan ilmoittaminen poliisille on samalla yleistynyt. Poliisitutkintaan on 1988 johtanut selvästi useampi rikos kuin 1980.

Väkivallan uhrin

Hyvin usein samat henkilöt joutuvat toistuvasti väkivallan uhreiksi. Keskimäärin väkivallan uhriksi joutuneella henkilöllä oli vuoden aikana 1,7 väkivaltakokemusta.

Väkivallan uhrin prosentteina väestöryhmän henkilömäärästä

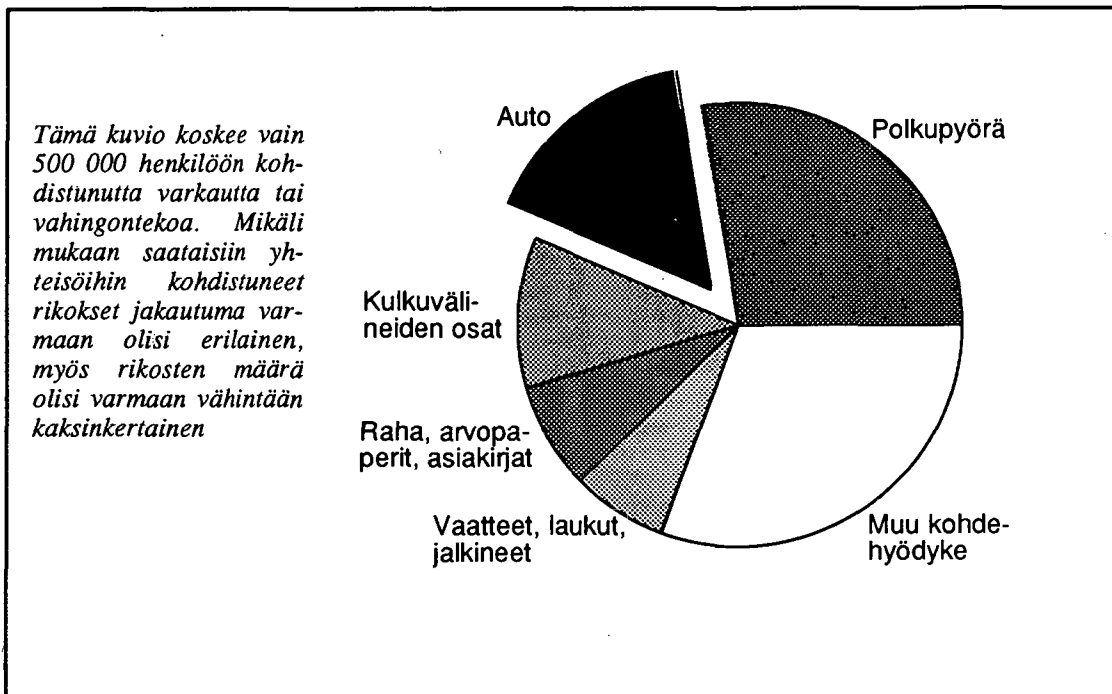

Anastusten ja ilkivallan uhrit

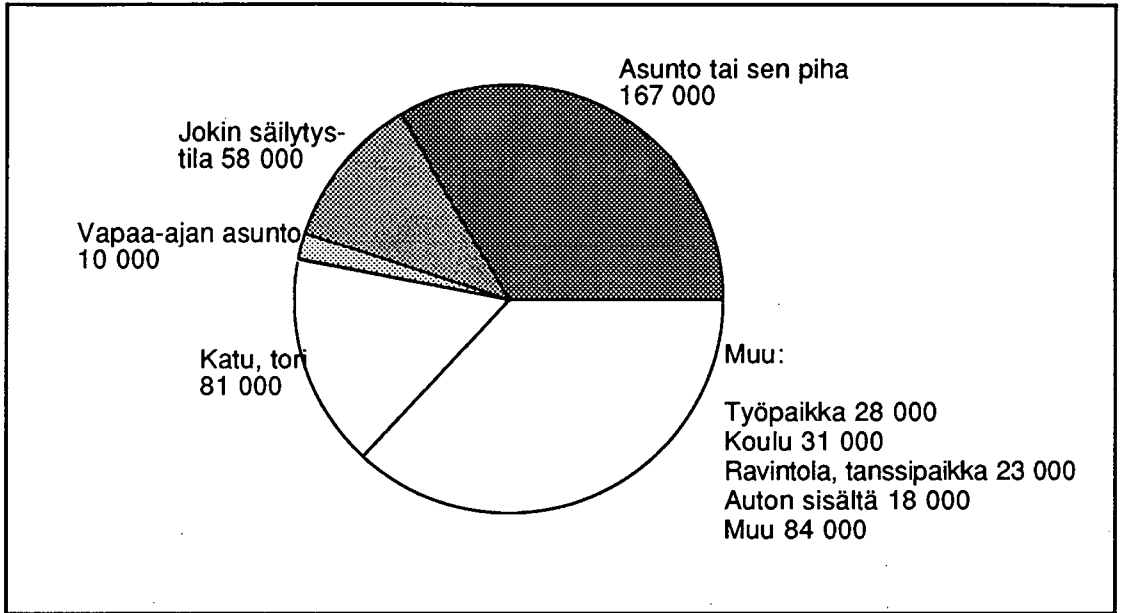
Suomessa tapahtui 1988 puoli miljoonaa henkilöön kohdistunutta omaisuusrikosta. Tieto perustuu vuonna 1988 tehtyyn haastattelututkimukseen. Omaisuusrikosten määrä on vuonna 1980 toteutettuun vastaavaan tutkimukseen verrattuna vähentynyt 11 prosenttia. Polkupyörä oli yleisin kohde. Polkupyörävarkaudet vähentyivät 1980 luvulla kuitenkin kolmanneksen. Autoon kohdistuneet rikokset ovat sensijaan lisääntyneet 70 prosenttia vuodesta 1980 vuoteen 1988. Niistä kolme neljäsosaa oli vahingontekoja.

- * Henkilöön kohdistuneista omaisuusrikoksista aiheutui 580 miljoonan markan bruttovahinko.
- * Miehistä joutui omaisuusrikosten uhriksi lähes 12 prosenttia ja naisista lähes kymmenen prosenttia.
- * Samoin kuin väkivallan myös omaisuusrikosten uhrit ovat nuoria.
- * Muita useammin uhriksi joutuvat myös varakkaat henkilöt, joilla on varastettavaa; autoja, pyöriä, kodinkoneita jne.
- * Pääkaupunkiseudulla ja muissa yli 20 000 asukkaan kaupungeissa ovat omaisuusrikokset keskimääräistä yleisempiä.

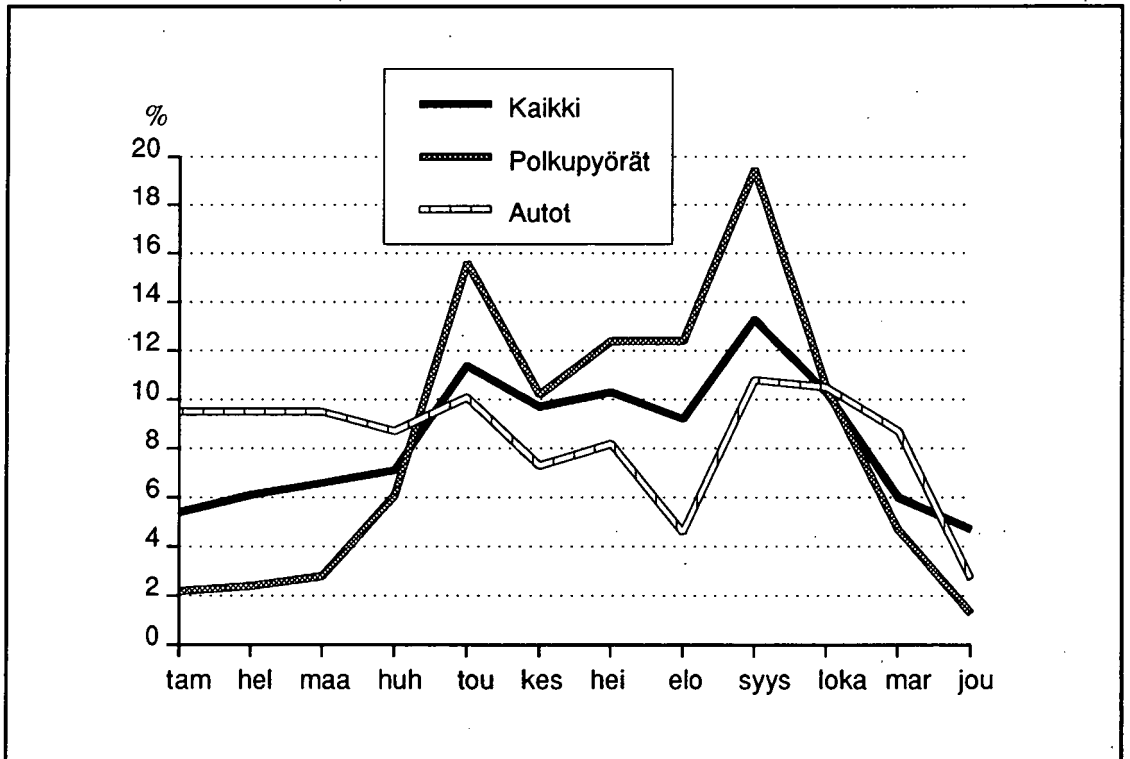
Useimmiten varastetaan pyöriä, jotain autosta tai muusta liikennevälineestä tai vahingoitetaan niitä

Henkilöön kohdistuneista anastuksista ja vahingonteoista puolet tehdään asunnossa tai pihapiirissä

Keväällä ja alkusyksyllä varastetaan paljon polkupyöriä, autoja talvella ja syksyllä

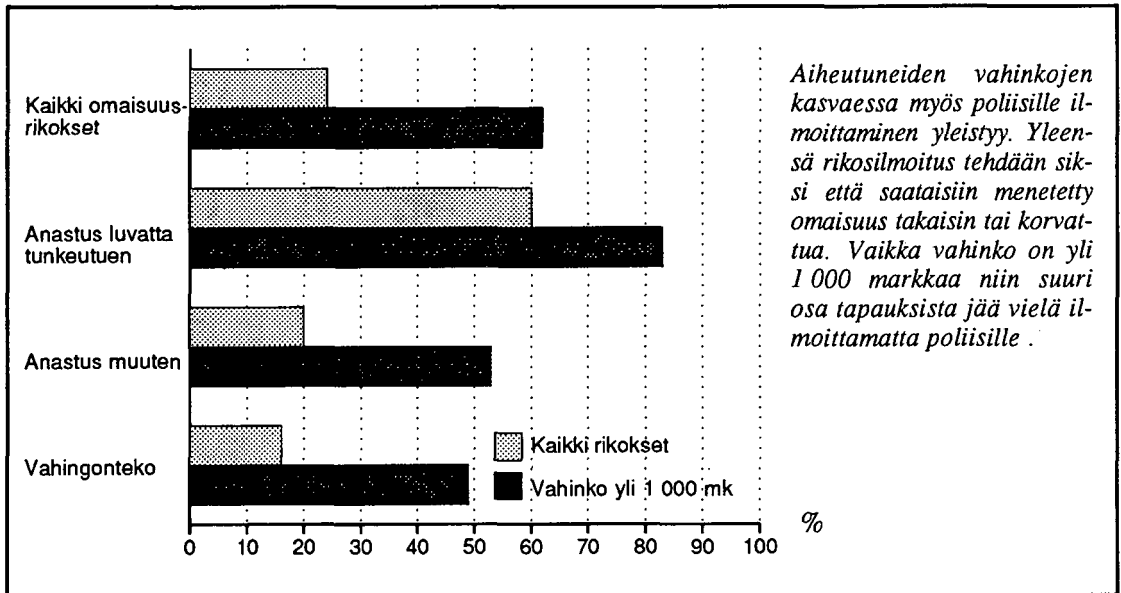
Paljonko rikoksia piilossa?

Rikoksia, joita ei ilmoiteta poliisille tai jotka eivät muuten tule poliisin tietoon, sanotaan piilorikoksiksi. Niitä nimitetään myös rekisteröimättömiksi tai tilastoimattomiksi rikoksiksi.

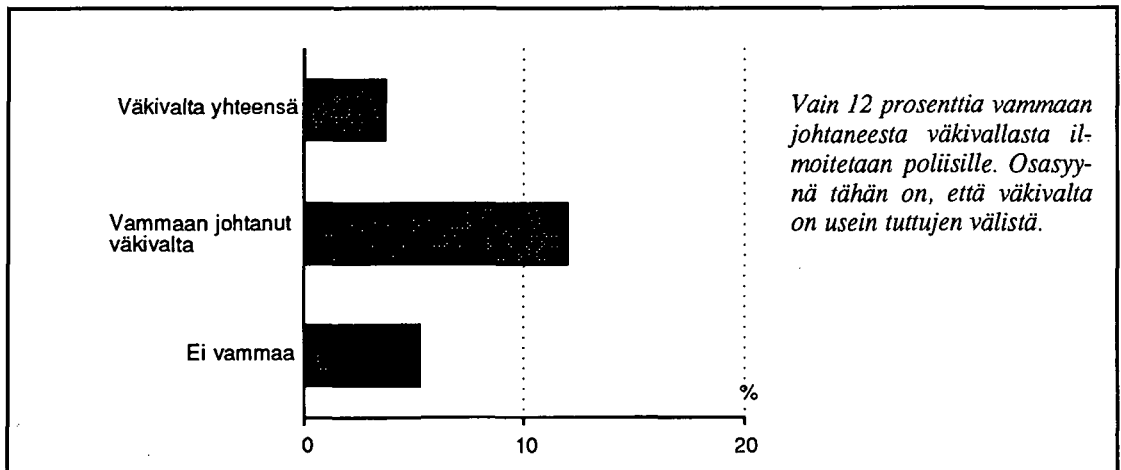
Joka neljäs henkilöön kohdistunut anastus tai vahingonteko johti vuonna 1988 poliisitutkintaan. Väkivallanteoista vain pari prosenttia.

- * Piilorikoksista on kerätty tietoja haastattele- malla uhreja
- * Yhteisöihin kohdistuneista piilorikoksista voi- daan kuitenkin esittää vain arvioita
- * Ympäristö- ja talousrikosten määrää on vai- kea edes arvioida

Poliisitutkintaan johtaneiden omaisuusrikosten prosenttiosuus

Väkivallasta ilmoitetaan vielä omaisuusrikoksia harvemmin

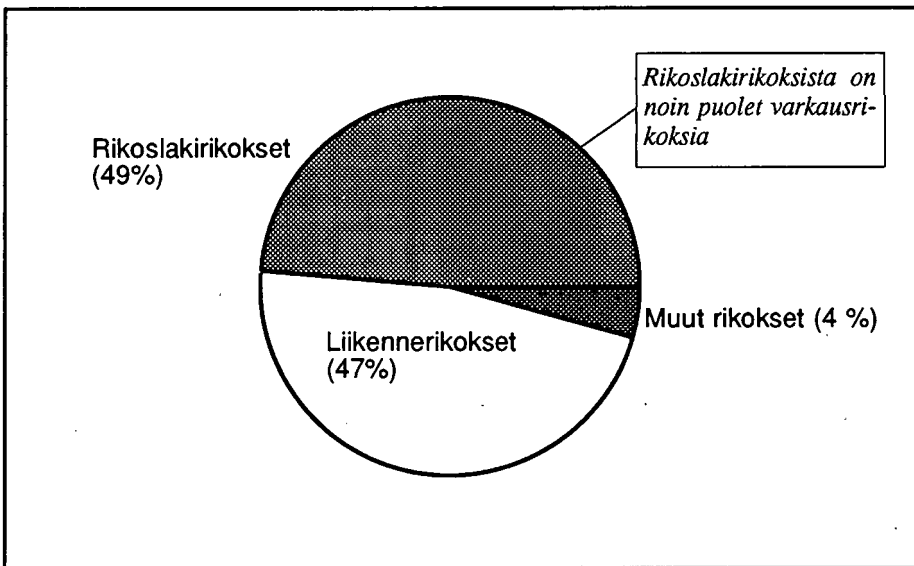
Poliisin tietoon tulleet rikokset

Vain murto-osa teoista tulee ilmi. Rikosten ilmoittaminen poliisille on kuitenkin niin tärkeä tapahtuma, että kun puhutaan rikosten määrästä, tarkoitetaan yleensä poliisin tietoon tulleita rikoksia. Tämän ilmitulleen rikollisuuden lukuja käytetään yleensä myös ilmaisemaan rikollisuuskehitystä, rikosten jakautumista ja alueellisia eroja. Kun edellä tarkasteltiin väestöltä haastat-

telemalla saatuja tietoja, seuraavat tiedot perustuvat rikosilmoituksiin.

Vuonna 1991 poliisin tietoon tuli vajaa 800 000 rikosta. Puolet niistä oli rikoslakirikoksia eli merkittävät rikoslain rikkomista.

Vuonna 1991 poliisin tietoon tuli lähes 800 000 rikosta

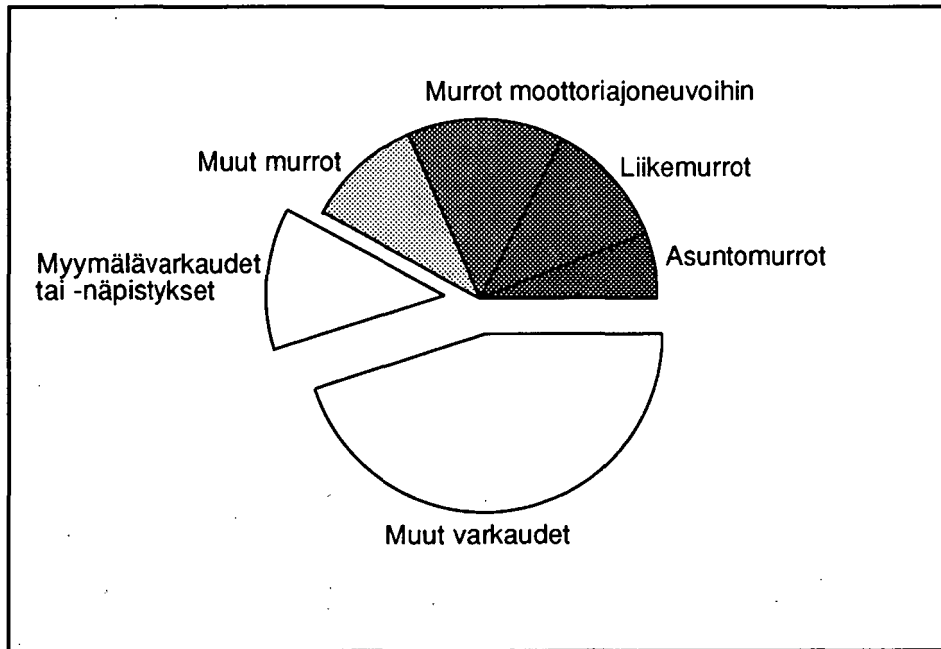

Suurin osa varkauksia

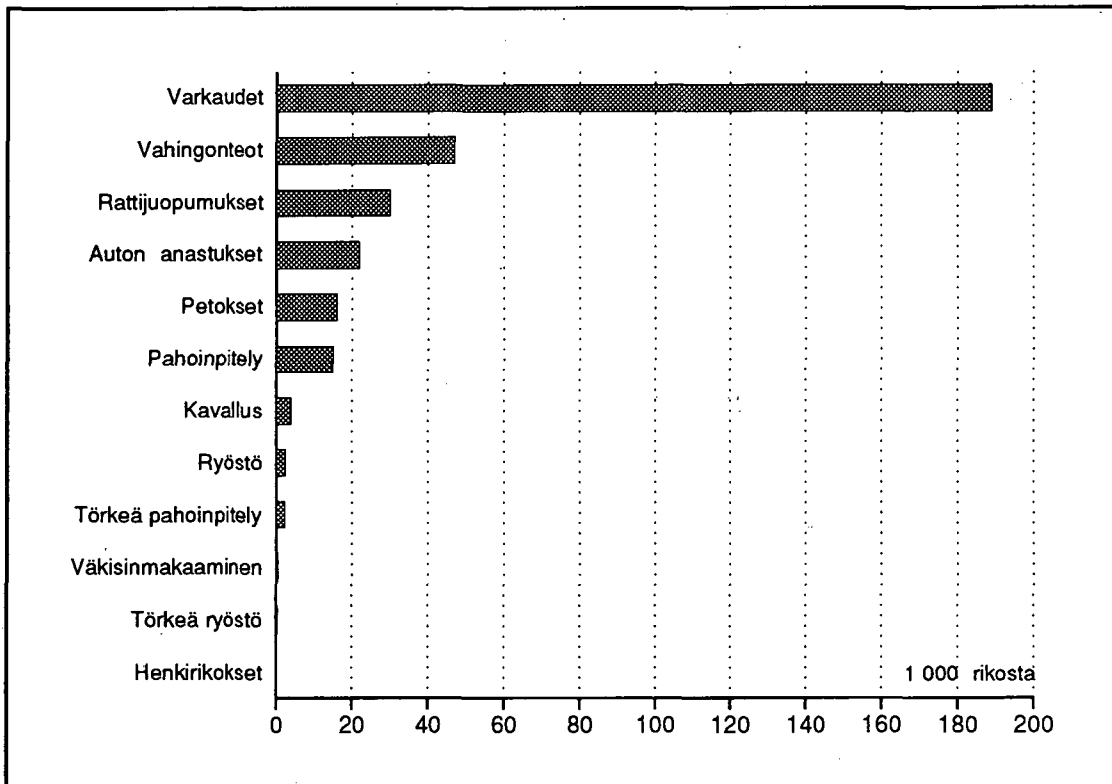
- * Rikoslakirikoksista suurin osa, noin 190 000, on varkauksia.
- * Varkausrikoksista puolet on murtovarkauksia
- * Lisäksi on paljon myymälävarkauksia ja myymälänäpistyksiä
- * Varkauksista on tekotavaltaan törkeitä 6 000

Sana murtovarkaus tarkoittaa tässä luvatta tunkeutuen tehtyä varkautta. Se on käsitteenä laajempi kuin vanha murtovarkaus, koska se sisältää myös sellaiset tapaukset, joista ei ole jäänyt murren jälkiä. Vaikka murtovarkaus erillisenä käsitteenä poistettiin rikoslaista 1973, se on jäänyt yleiseen käyttöön.

Suuri osa 190 000 varkausrikoksesta on murtoja

Verrattuna rikosten kokonaismäärään törkeät väkivaltarikokset ovat harvinaisia

Millaista on poliisille ilmoitettu väkivalta?

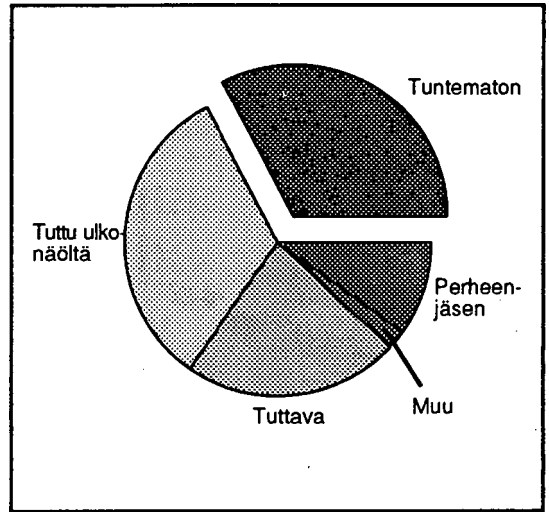
Poliisille ilmoitetaan vuosittain vajaa 25 000 henkeen tai terveyteen kohdistunutta rikosta. Määrä on viime vuosina pysynyt suhteellisen muuttumattomana.

- * 75 prosenttia uhreista on miehiä.
- * Yli kaksi prosenttia uhreista on alle 15 -vuotiaita lapsia.
- * Väkivalta on yleisintä nuorten kesken.
- * Yli 70 prosentista tapauksia aiheutui vamma.
- * Yli puolet vammoista on mustelmia tai ruhjeita kasvoihin.

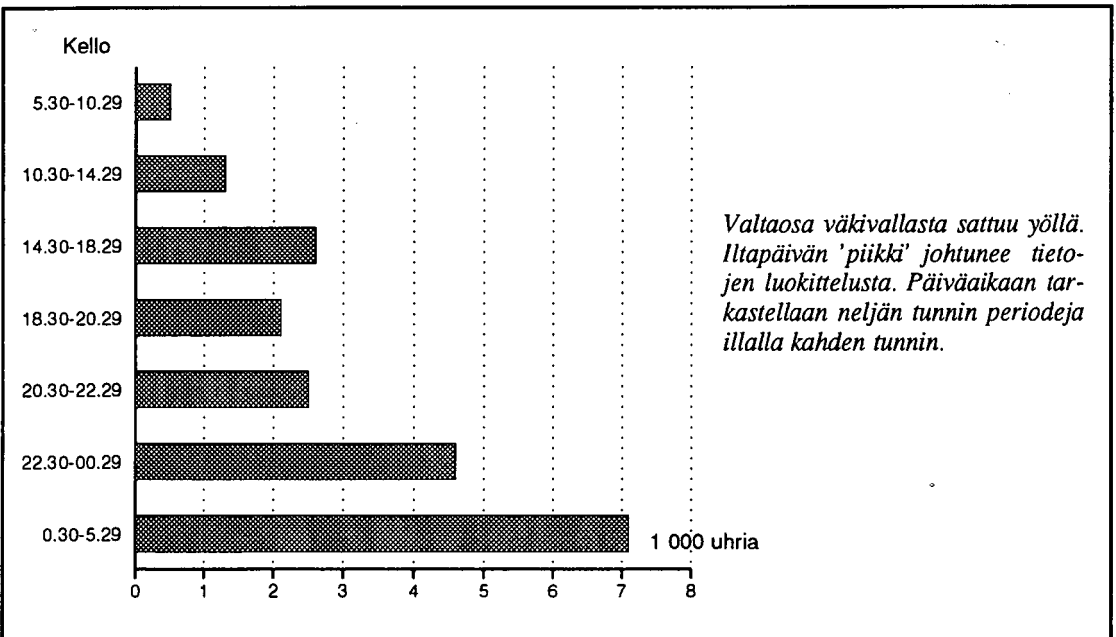
Vuonna 1990 tehtiin 145 tappoa tai murhaa. Tappojen ja murhien määrä on vuodesta toiseen pysynyt satunnaisvaihtelua lukuunottamatta lähes samana.

Noin kolme kertaa enemmän kuin murhissa tai tapoissa kuolee ihmisiä tuottamuksellisten rikosten seurauksena. Itse rikoksen ei tarvitse olla vakava, mutta se aiheuttaa välillisesti kuoleman. Usein näin käy esimerkiksi liikenneonnettomuuksissa.

Väkivalta on useimmiten tuttujen tai perheenjäsenten välistä, vain kolmasosassa tapauksia tekijä oli täysin tuntematon

Väkivalta on yleisintä puolenyön jälkeen

Suurin osa rikoksista selvitetään

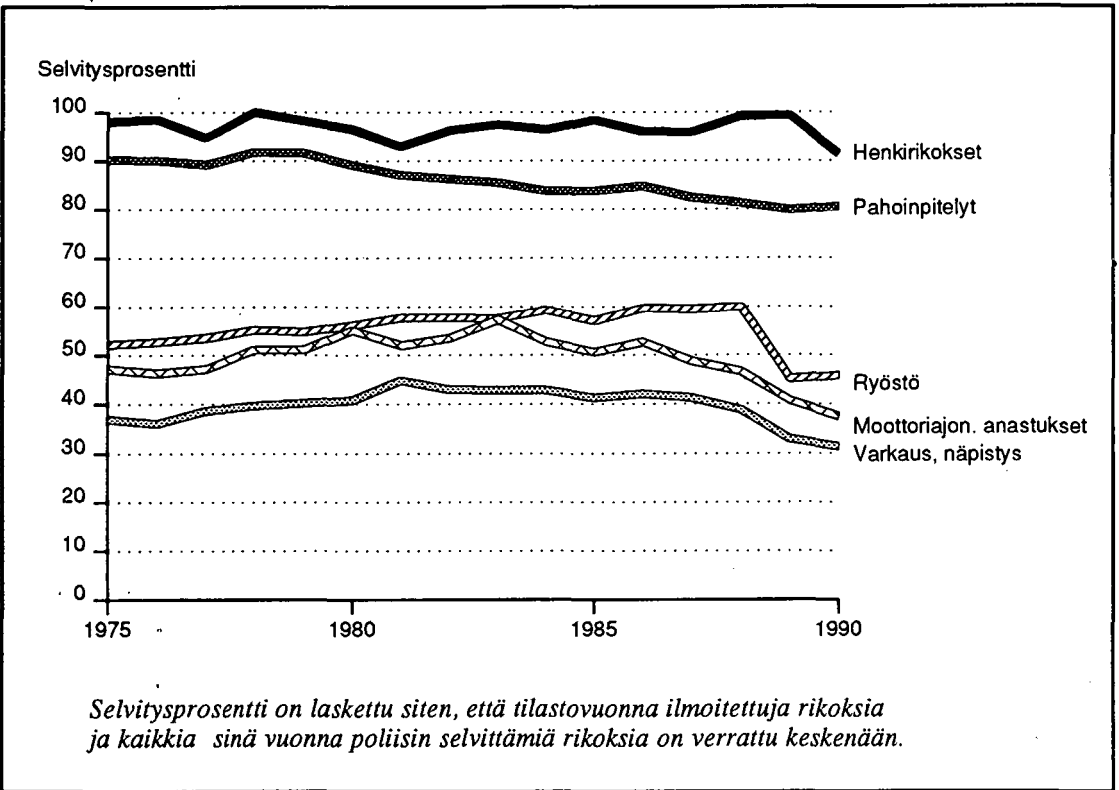
Suomessa rikosten selvitysprosentit ovat kansainvälisesti korkeat. Viime vuosina ne ovat kuitenkin laskeneet.

Vuonna 1990 poliisi selvitti kaikkiaan 654 000 rikosta. Selvitysprosentti oli 77.

Selvitysprosentti vaihtelee eri rikoksissa hyvin paljon. Liikennejuopumus-, liikenne- ja päih-

derikokset saadaan niiden ilmitulotavasta johtuen selvitettyksi lähes kaikki. Samoin petos- ja kavallusrikokset selvitetään noin 90 prosenttisesti. Henkirikokset selvitetään lähes kaikki. Pahoinpitelyistä selvitettiin 80 prosenttia. Huonoimmat selvitysprosentit ovat varkauksissa ja vahingon-
teoissa.

Omaisuusrikosten selvitysprosentti viime vuosina lasketut

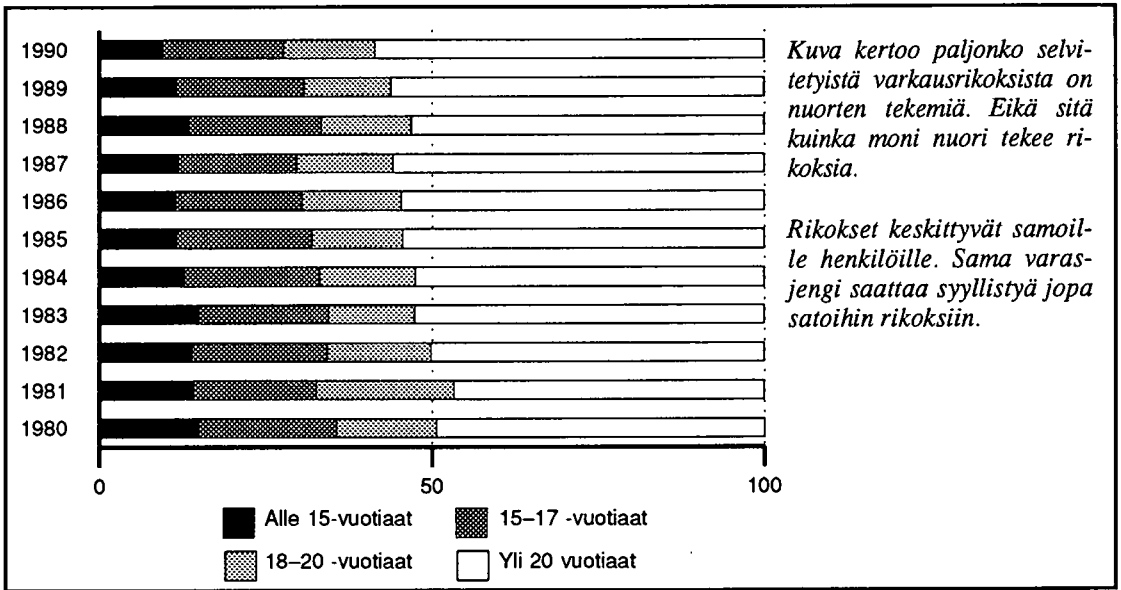

Rikoksiin syyllisiksi epäillyt

Nuorten ja alaikäisten, alle 21 -vuotiaiden, osuus kaikista syylliseksi epäillyistä on noin 20 prosenttia. Moottoriajoneuvon anastuksiin syylli-

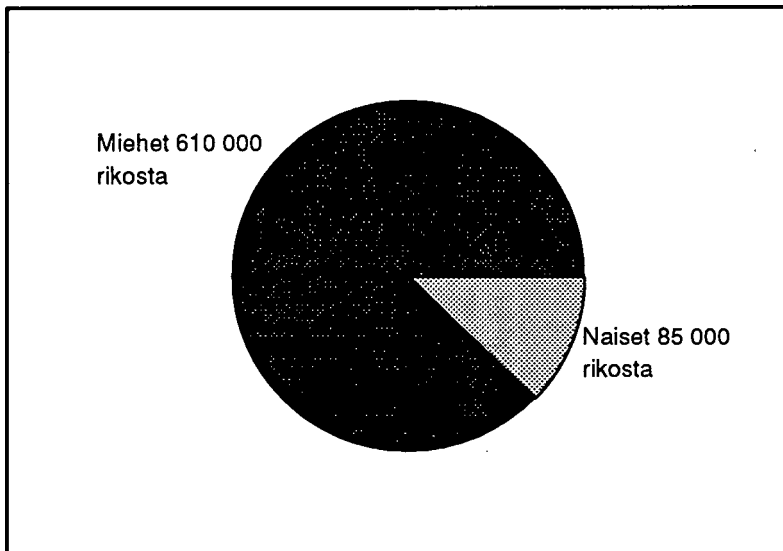
seksi epäillyistä nuoria on kaksi kolmasosaa, varkausrikoksissa vajaa puolet ja vahingonteois- sa noin kolmannes.

Puolet varkausrikoksista nuorten tekemiä

Vuonna 1990 selvitettyihin 654 000 rikokseen epäiltiin syylliseksi lähes 700 000 henkeä, heistä oli naisia 12 prosenttia.

Naiset syyllistyvät harvoin perinteisiin varkaus- ja väkivaltarikoksiin. Sensijaan naisten osuus liikenerikoksista on lisääntynyt. Petosten osuus naisten tekemistä rikoksista on suhteellisen suurempi kuin miehillä.

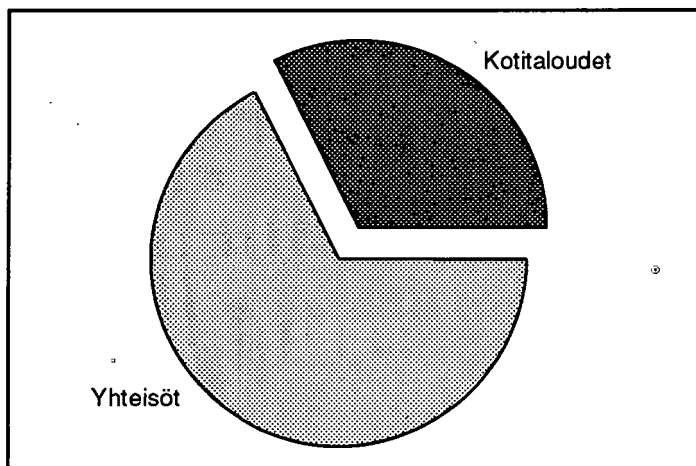

Rikosvahingot

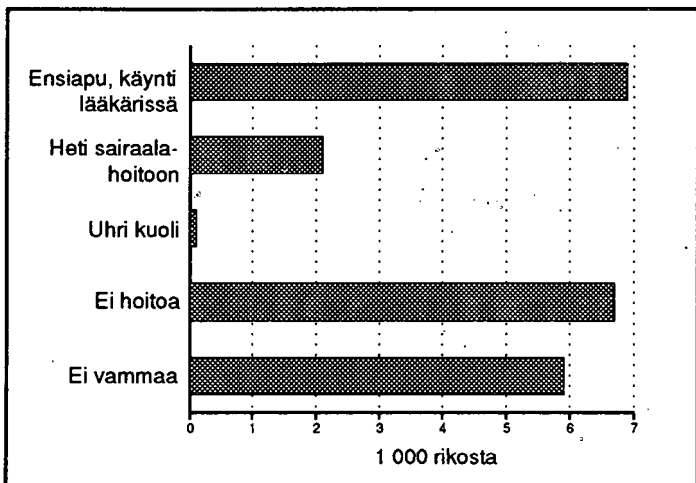
Omaisuusrikoksista yli miljardi- vahinko

Poliisin tietoon tulleissa omaisuusrikoksissa anastetun tai vahingoitetun omaisuuden arvo oli vuonna 1988 lähes 1 300 miljoonaa markkaa, kaksi kolmasosaa vahingosta kertyi yhteisöille. Menetetyn omaisuuden arvo on kasvanut nelinkertaiseksi vuoden 1980 rikosvahinkotutkimukseen verrattuna.

Omaisuusrikoksissa vahingoitetun omaisuuden arvo oli 150 miljoonaa markkaa. Vahingoitetun omaisuuden arvo on kasvanut lähes kuusinkertaiseksi. Yli puolet vahingoista kohdistui kotitalouksiin.

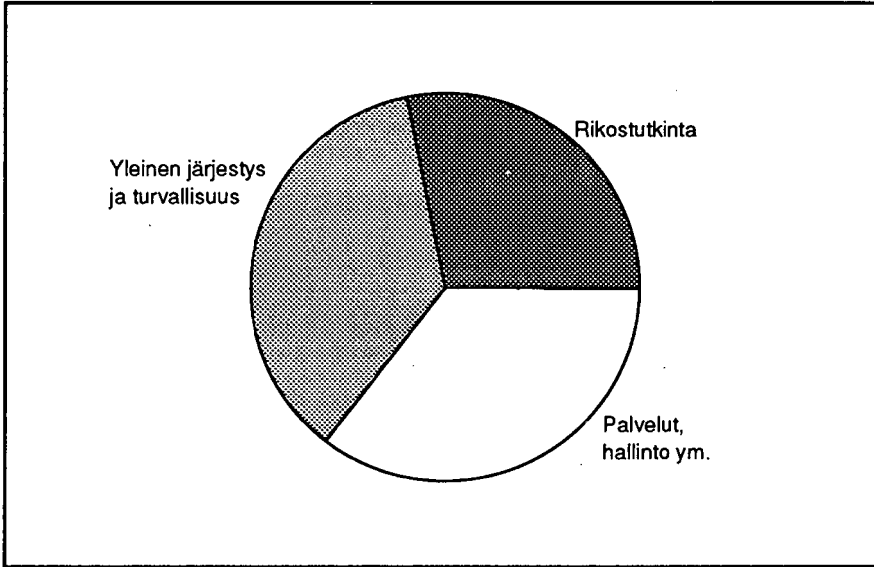
Kaksi kolmasosaa omaisuusrikoksissa aiheutuneesta vahingoista aiheutui yhteisöille

Vajaa puolet 22 000 henki- tai pahoinpitelyrikoksen uhrista joutui välittömästi hakeutumaan hoitoon

Poliisi torjuu rikollisuutta

Kolmasosa poliisin voimavaroista käytetään rikostutkintaan

Poliisi maksaa meille runsaat 2.5 miljardia markkaa vuodessa. Noin 40 prosenttia kustannuksista käytetään yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen ja vähän yli 30 prosenttia rikostutkintaan. Poliisi palvelee myös monella muulla tavoin, esimerkiksi avustaa pelastuspalvelua ja hoitaa ulkomaalaisasioita. Rikollisuuden vastustaminen on osa poliisin työtä: Poliisi torjuu rikoksia sekä opastaa yksityisiä henkilöitä ja organisaatioita suojautumaan rikollisia vastaan.

- * Poliisin palveluksessa on noin 12 000 henkilöä, joista varsinaisia poliisimiehiä on 8 500.
- * Helsingissä on vajaa 3.5 poliisia tuhatta henkilöä kohden, kun vastaava koko maan luku on 1.5.

Miten rikollisuus on muuttunut?

Pitkän aikavälin tarkastelussa on otettava huomioon 'Poliisin tietoon tullut rikollisuus' -tilaston rajoitukset.

Tilasto kuvaa vain rikoksia, joista on tehty rikosilmoitus, suuri osa rikoksista jää piiloon. Tilastoitujen rikosten määriin vaikuttavat muutokset poliisin valvonnassa, lainsäädännössä sekä ilmoitushalukkuudessa. Tilasto kuvaa yksittäisten rikosten määriä. Suuret rikossarjat saattavat paljastuessaan aiheuttaa kymmenien joissakin tapauksissa jopa satojen yksittäisten rikosten liisäyksen tilastossa.

1980-luvun ominaispiirteitä

Kielteinen kehitys:

- * Luotto- ja pankkikorttipetokset ovat rikollisuuden uusi ongelma.

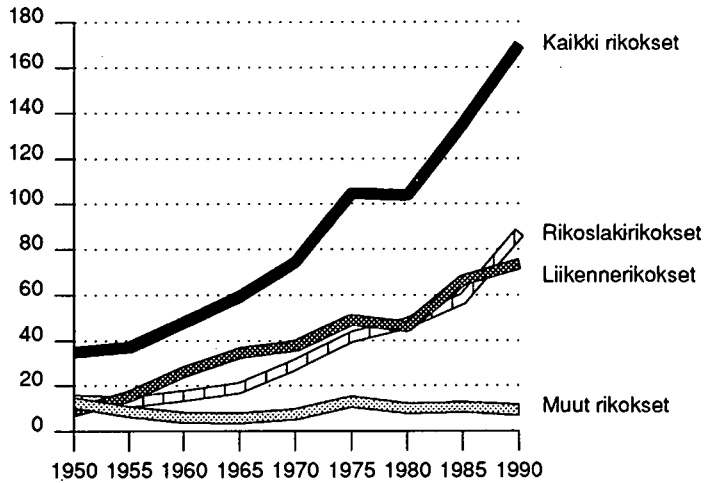
- * Murrot lisääntyivät.
- * Autojen anastukset yli kaksinkertaistuivat.
- * Kiinnisaatujen rattijuoppojen määrä nousi 20 tuhannesta 30 tuhanteen.
- * Pankki- ja postiryöstöt ovat yhtäkkiä lisääntyneet.

Myönteinen kehitys:

- * Väkivaltaluvut ovat korkeita mutta väkivaltilanne ei ole pahentunut.
- * Liikenneturvallisuus on liikenteen kasvuun nähden pysynyt tyydyttävänä.
- * Huumausainerikollisuus ei ole Suomessa muodostunut sellaiseksi ongelmaksi kuin muualla länsimaissa.

Rikokset tuhatta asukasta kohti vuodesta 1950 lähtien

Rikollisuuskehitys on hyvin monimutkainen asia kuvata. Haastattelututkimuksen tuloksissa kerrottiin henkilöön kohdistuneen väkivallan ja omaisuusrikosten vähentyneen 1980-luvulla. Toisaalta poliisille ilmoitetut rikokset lisääntyivät. Nyt on muistettava, että kysymys on kahdesta eri asiasta; uhrin kokemasta tapahtumasta ja poliisille ilmoitetusta tapahtumasta. Lisäksi tilastot tukevat toisiaan. Uhrien kertomuksen mukaan poliisille ilmoitettiin rikos useammin.

Syytteessä ja tuomiolla

Poliisi selvitti vuonna 1991 kaikkiaan yli 600 000 rikosta, joista 95 prosenttia ilmoitettiin syyttäjälle syytteen nostamista varten.

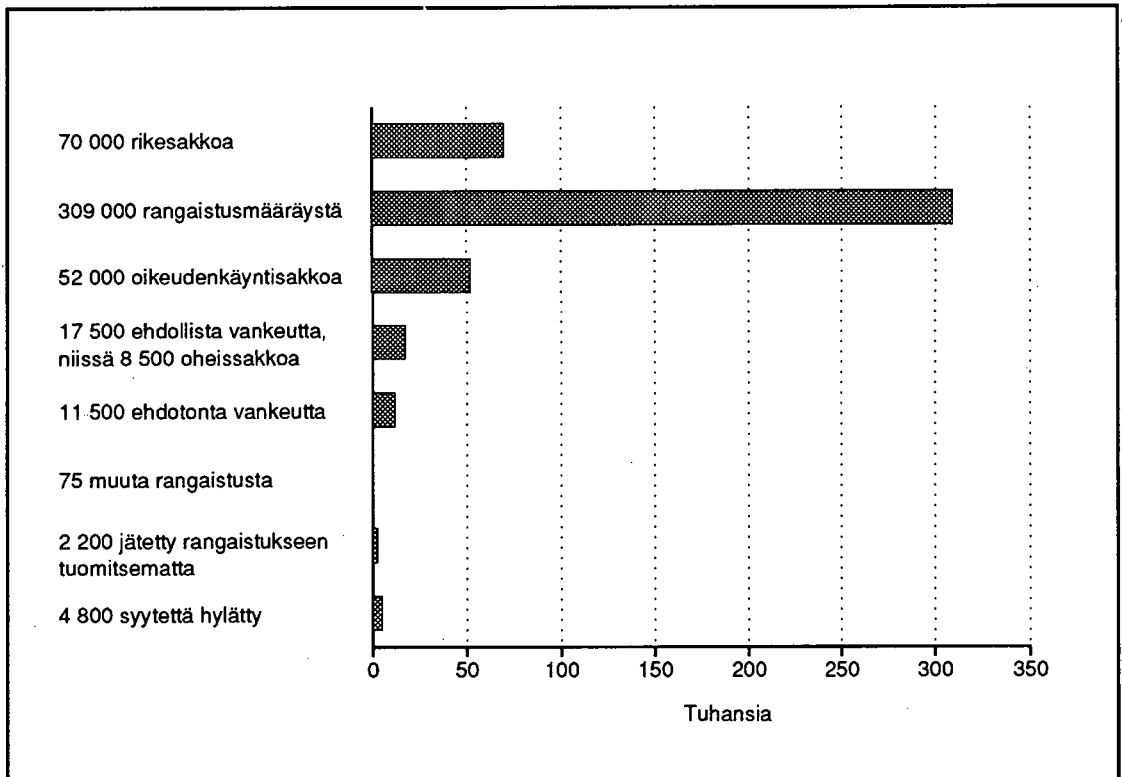
Syyttäjä jättää vuosittain noin 15 000 henkilöä syyttämättä.

- * Kahdessa kolmasosassa tapauksista syynä on näytön puute tai että kysymyksessä ei ole rikos
- * Kolmasosa syyttämättä jättämisistä perustuu syyttäjän harkintaan. Suurimmassa osassa perusteena on rikoksen vähäisyys, tai rikos, josta nuori 15-17 -vuotias voidaan jättää syyttämättä.

Tuomioistuimen on rikosasiassa:

- * Ratkaistava syyllisyys
- * Valittava syylliseksi todetulle rangaistuslaji (sakko tai vankeus), tai luovuttava toimenpiteistä.
- * Päätettävä rangaistuksen suuruus ja päätettävä onko rangaistus oleva ehdoton vai ehdollinen
- * Vahvistettava muut rangaistukseen liittyvät seuraamukset, kuten ajokielto tai vahingonkorvaukset.

Katsaus annettuihin rangaistuksiin vuonna 1990

Rangaistusasteikon muuttaminen

Tuomioistuimen on määrättävä rangaistus kuhunkin rikokseen sovellettavan rangaistusasteikon mukaan. Pahoinpitelyn rangaistus on esimerkiksi enintään 2 vuotta vankeutta tai vähintään sakkoa. Rangaistusasteikkoa muunnetaan esimerkiksi jos kyseessä on:

- * Nuori henkilö
- * Rikoksen yritys
- * Avunanto rikokseen

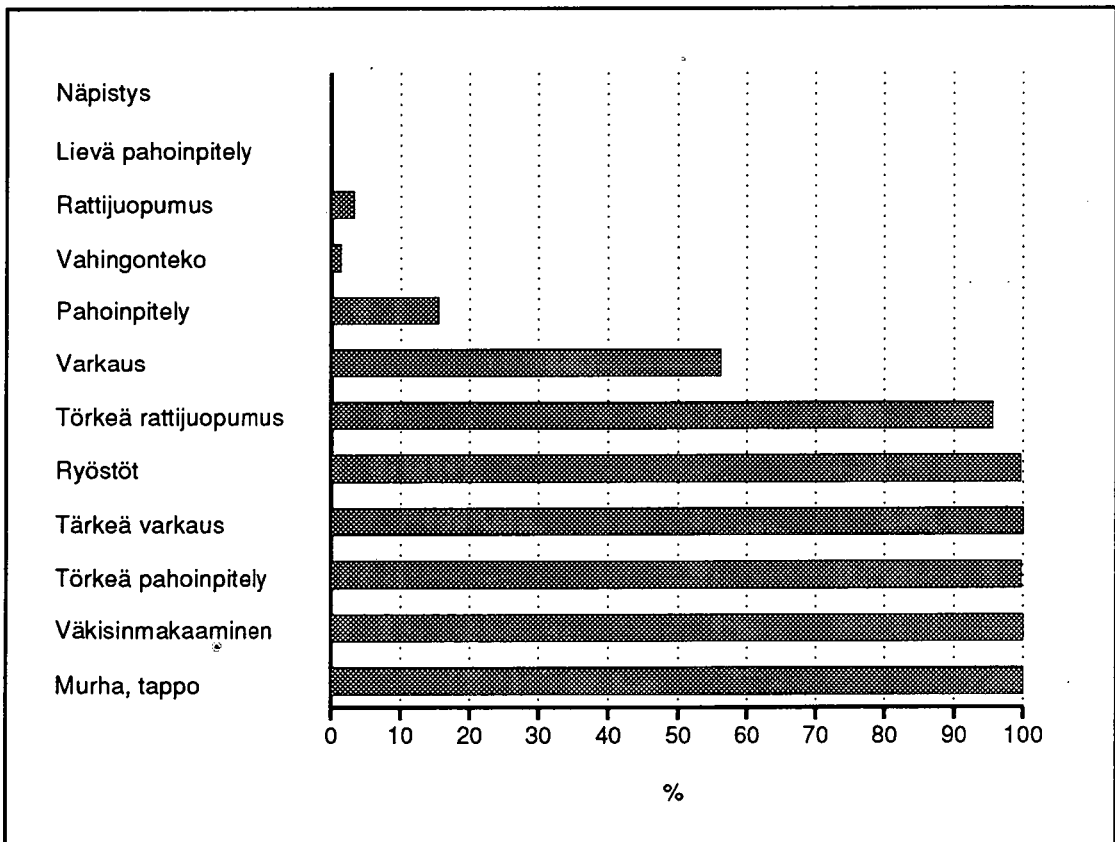
Tällöin rangaistus voi olla enintään 3/4 rikokselle säädetystä enimmäisrangaistuksesta.

Lain mukaan rangaistus määräytyy rikoksen vahingollisuuden ja vaarallisuuden mukaan sekä tekijän syyllisyyden mukaan. Lisäksi on otettava huomioon rangaistuskäytännön yhtenäisyys.

Suurin osa rikoksista on rutiinijuttuja, jotka ratkaistaan vakiintuneen rangaistuskäytännön mukaan. Puhutaan normaalirangaistuksista.

Normaalirangaistusta koventaa esimerkiksi tekijän aikaisempi rikollisuus ja sitä lieventää esimerkiksi tekoon vaikuttanut huomattava painostus.

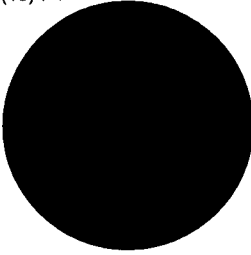
Vankeusrangaistusten osuus eräissä rikoksissa 1990

Eräiden rikosten määrät, rangaistuslajit ja keskimääräiset rangaistukset

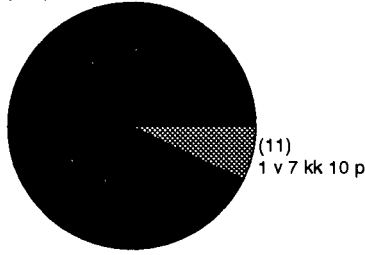
Murha (18)

(18) 7 v

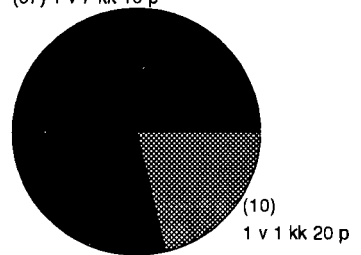
Tappo (154)

(143) 5 v 6 kk

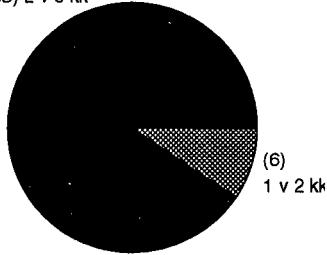
Väkisinmakaaminen (47)

(37) 1 v 7 kk 10 p

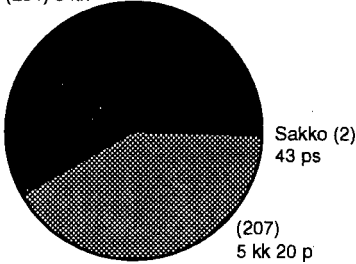
Törkeä ryöstö (64)

(58) 2 v 5 kk

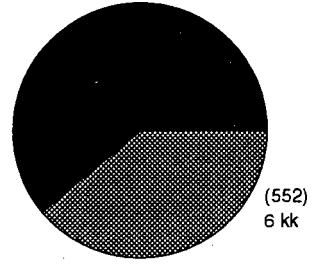
Ryöstö (500)

(291) 9 kk

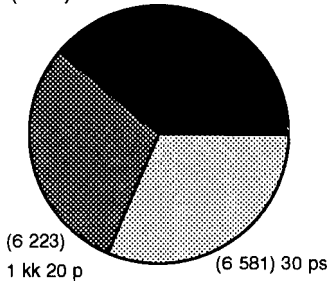
Törkeä varkaus (1416)

(864) 8 kk 10 p

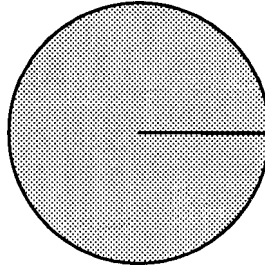
Varkaus (20 985)

(8 181) 2 kk

Näpistys (3 778)

(3 778) 14 ps

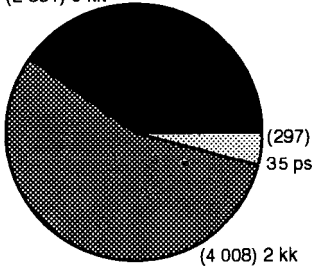
(xx) = Lukumäärä

ps = Päiväsakko

v, kk, p = vuosi, kuukausi, päivä

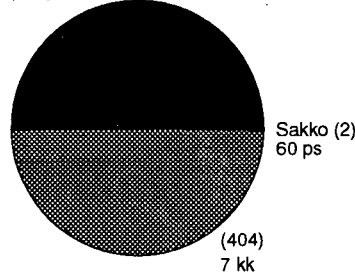
Moottoriajoneuvon (törkeä) luvaton käyttöönotto (7 196)

(2 891) 3 kk

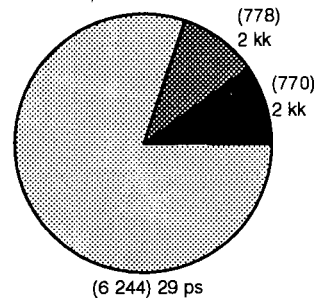

Törkeä pahoinpitely (813)

(407) 11 kk 10 p

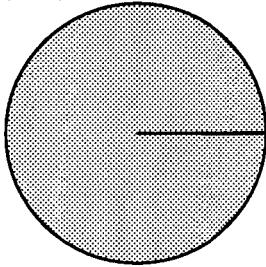

Pahoinpitely (7 793)

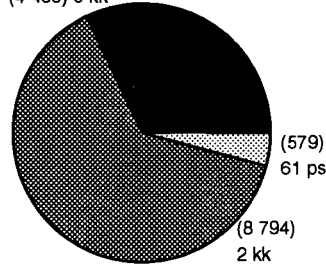
Lievä pahoinpitely (1 877)

(1 877) 14 ps

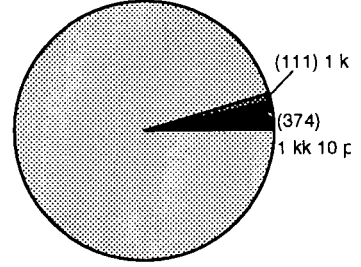
Törkeä rattijuopumus (13 806)

(4 433) 3 kk

Rattijuopumus (10 533)

(10 048) 42 ps

Huomaa että näissä kuvioissa ovat mukana kaikki rikokset. Luku on siten paljon tuomittujen määrää suurempi. Sama henkilö voi syyllistyä esimerkiksi kymmeneen moottoriajoneuvon luvattomaan käyttöönottoon.

Miksi esimerkiksi taposta on annettu ehdollista vankeutta? Luvuissa ovat mukana yritykset. Mikäli tarkasteltavaksi olisi otettu ns. täytetyt teot, olisi lähes kaikissa tarkastelluissa rikoksissa rangaistusten keskiarvo suurempi.

Ehkä eniten rangaistusta koventava tekijä on uusiminen. Mikäli syytetty on aikaisemmin tuomittu vankeusrangaistukseen samankaltaisesta rikoksesta, rikoksen uusiminen on raskauttava tekijä. Mikäli olisi tarkasteltu vain ensikertalaisia rangaistusten keskiarvot olisivat huomattavasti pienempiä.

(xx) = Lukumäärä

ps = Päiväsakko

v, kk, p = vuosi, kuukausi, päivä

Nuorten erityisasema

Laissa määritellään nuoriksi rikoksentekijöiksi 15–20 -vuotiaat. Alle 15-vuotiasta ei voida asettaa rikoksesta syytteeseen eikä rangaista.

Nuoret 15–17 -vuotiaat, ovat rikosoikeudellisesti erityisasemassa. Jos rikoksentekijä oli rikoksentekohetkellä alle 18-vuotias:

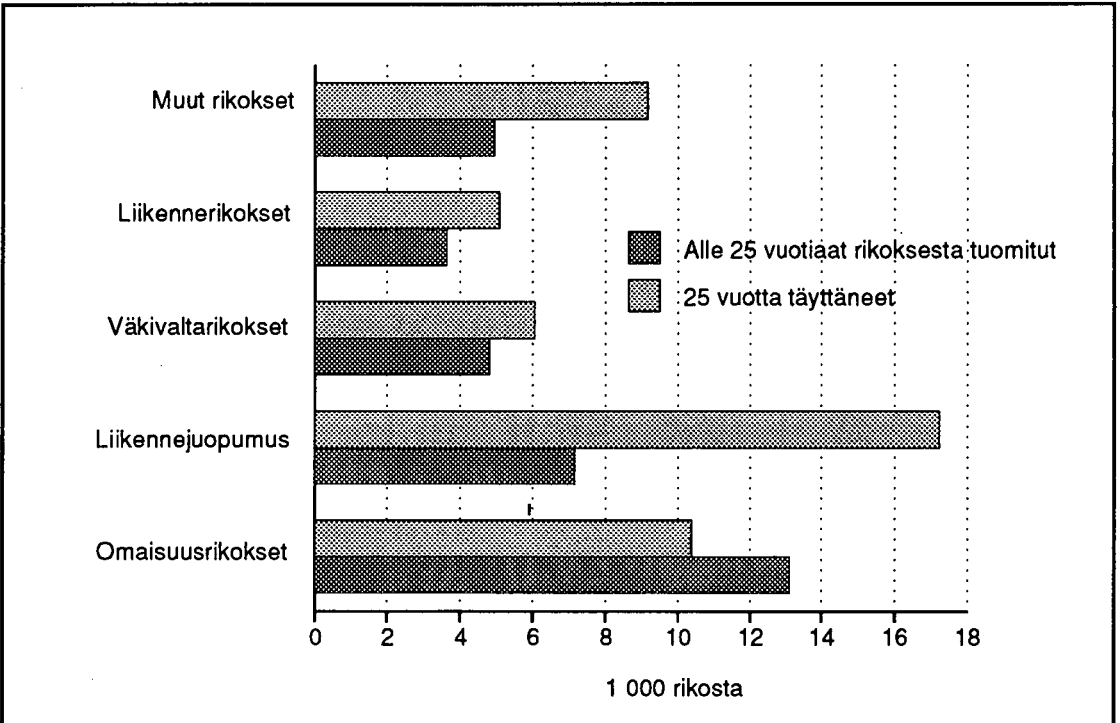
- * Syyte voidaan jättää nostamatta, jos rangaistus olisi vain sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta,
- * Hänet tuomitaan neljänneksellä lievennetyllä rangaistusasteikolla,
- * Oikeus voi jättää tuomitsematta hänet teosta, jos teon katsotaan johtuneen pikemmin ymmärtämättömyydestä tai harkitsemattomuudesta kuin piittaamattomuudesta lain kieltoja ja käskyjä kohtaan.

* Sosiaaliviranomaisen tulee olla edustettuna asian esitutkinnassa ja tuomioistuinkäsittelyssä. Jos häntä ei syytetä, päätös tulee lähettää tiedoksi kunnan sosiaaliviranomaiselle.

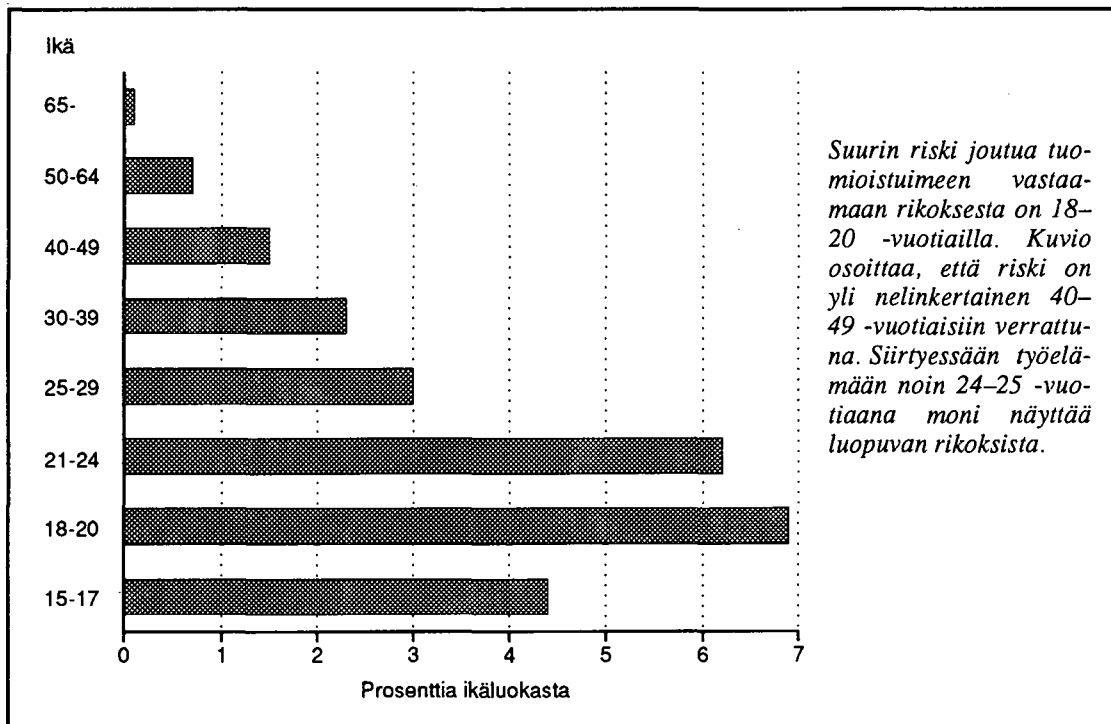
Nuorisoriikollisuuden piirteitä

- * Nuorten osuus rikoksentekijöistä lisääntyi selvästi 50- ja 60 -luvulla. 1980 -luvulla nuorten ikäluokkaan suhteutettu osuus etenkin varkauksissa ja moottoriajoneuvon anastuksissa on kasvanut.
- * Anastukset ja vahingonteot ovat tyypillisiä nuorten rikoksia.
- * Pahoinpitelyrikoksia nuoret tekevät suhteellisesti 3 - 4 kertaa enemmän kuin aikuiset.
- * Nuoret uusivat rikoksia yleisemmin ja nopeammin kuin aikuiset.

Yli kolmasosa rangaistuista on 15–24 -vuotiaita

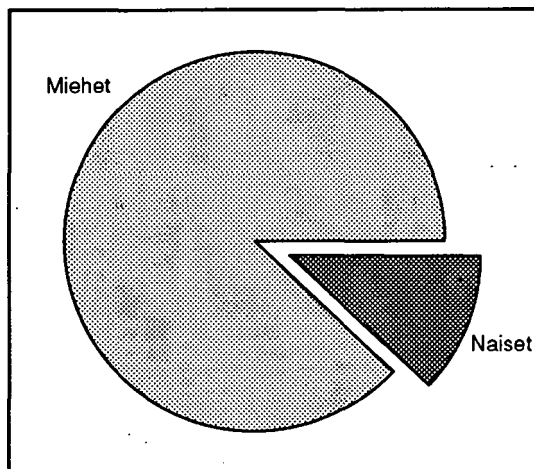
Rangaistukseen tuomitut prosentteina koko ikäluokasta

Entä miehet ja naiset

Naisia oli vain 12 prosenttia varsinaisessa oikeudenkäynnissä rangaistuisista. Naisten lukumäärät ovat niin pieniä, että kysymykseen 'mitkä ovat naisten rikoksia' on vaikea vastata. Mikäli tarkastellaan vain naisten osuutta, niin petoksissa ja väärennyksissä heidän osuutensa on hieman keskimääräistä korkeampi.

Naisia vain 12 prosenttia tuomituista

Kaltereiden taakse

Rangaistuslaitokset

- * Rangaistuslaitokset jaetaan suljettuihin ja avolaitoksiin.
- * Avolaitoksessa voidaan yleensä suorittaa enintään kahden vuoden pituinen vapausrangaistus.
- * Nuoret voivat suorittaa rangaistuksensa nuorisovankilassa.
- * Tuomioistuin voi myös päättää, että ehdoton vankeus korvataan yhdyskuntapalveluna.

Ehdonalainen vapaus

- * Ehdonalainen vapaus liittyy vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoon.
- * Ehdonalainen vapautuminen vankilasta edellyttää, että määrätty osa vankeusrangaistuksesta on jo suoritettu.
- * Nuoret vapautuvat yleensä suoritettuaan kolmasosan ja ensikertalaiset suoritettuaan puolet tuomiosta.

Kolme pääryhmää

Vankeja on kolme pääryhmää: vankeus-, sakko- ja tutkintavangit.

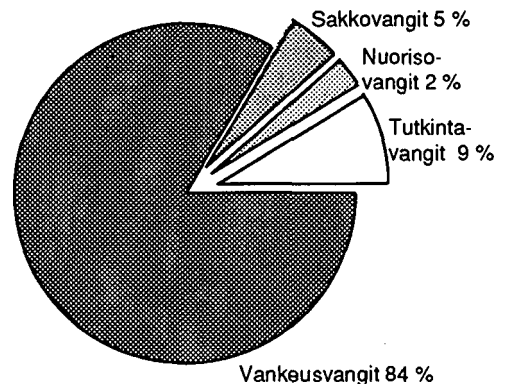
1. Joka viides vankeusvanki tulee rangaistuslaitokseen tutkintavankeudesta. Loput noin 80 prosenttia tulee suoraan vapaudesta suorittamaan rangaistusta rangaistuslaitoksiin.

Vankeusvangiksi voi joutua heti tuomion jälkeen. Näin käy aina, kun tuomittu on määrätty vangittavaksi. Muussa tapauksessa tuomittu käytännössä joutuu suorittamaan rangaistustaan vasta, kun tuomiosta on kulunut useita kuukausia.

2. Jos jättää sakkonsa maksamatta tai sakkoa ei saada ulosmitattua, saa muuntorangaistuksen, jonka joutuu suorittamaan sakkovankina vankilassa. Rangaistuksen voi välttää maksamalla sakon, ennenkuin on joutunut vankilaan.
3. Pidätetty voidaan tietyin perustein vangita tutkintavangiksi asian oikeuskäsittelyyn asti. Vain tuomioistuin voi päättää vangitsemisesta.

Vankiloissa 3 336 henkeä 1.10.1991

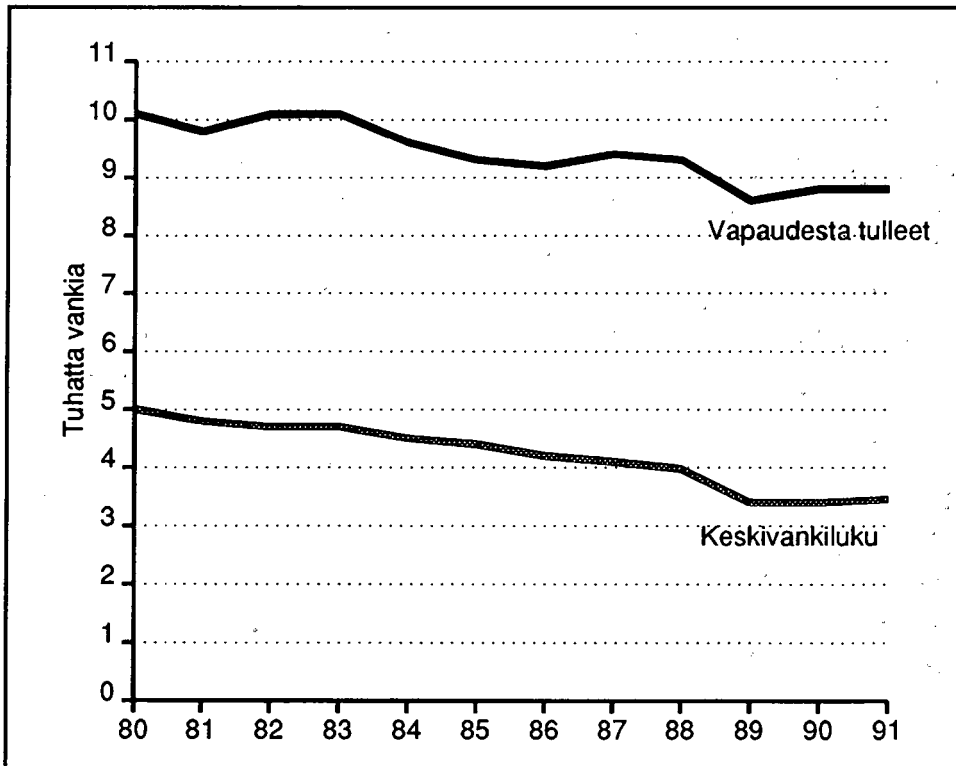
Vankirakenne on viidessä vuodessa muuttunut. Tutkintavankien osuus on vähentynyt kolmanneksella ja sakkovankien osuus kaksinkertaistunut. Vankeusvankien, eli suoraan rangaistuslaitokseen vankeustuomiota suorittamaan tulleiden osuus on lisääntynyt pari prosenttiyksikköä.

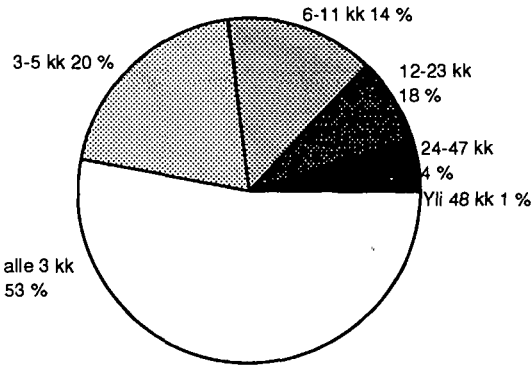
Vankien määrä vähentynyt

- * Vankimäärät ovat 1970- luvulta alkaen vähentyneet.
- * Vangit ovat nykyään vanhempia kuin aiemmin.
- * Pitkäaikaisvankien osuus näyttää jatkuvasti lisääntyvän.
- * Vain joka neljäs tulee vankilaan ensikertalaisena.
- * Vangit ovat työvelvollisia, lähes 2 000 vankia on päivittäin työssä.
- * Vangit opiskelevat, 500 vankia vuodessa saa todistuksen ammatikoulutuksesta.
- * Vankilan ulkopuolella käy töissä lähes 300 vankia.
- * Poistumislupia myönnetään yli 12 000 vuodessa.
- * Vankeja karkaa vuodessa noin 70.

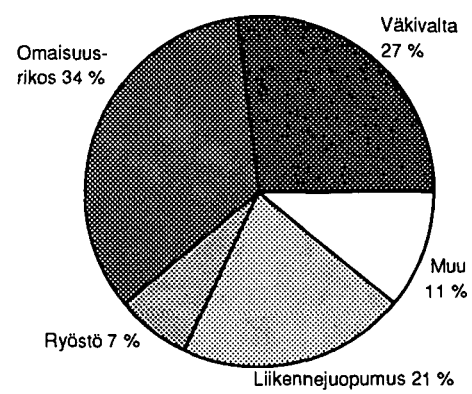
Vankimäärät vähenivät 1980 – 1989

Vapautuneiden rangaistusaika

Varkaat vallitsevat vankiloissa

Laitoksista vapautui vuonna 1991 noin 6 500 vankeusrangaistuksen suorittanutta vankia. Heistä yli puolet oli ollut siellä korkeintaan kolmen kuukauden rangaistuksen.

Lokakuun ensimmäisenä päivänä 1991 vankiloissa oli yli 3 300 vankia. Joka kolmas heistä oli tuomittu omaisuusrikoksesta.

Rikoksesta uuteen

Tilastokeskus on tehnyt selvityksen rikoksen-uusijoista vuosilta 1977 – 1981. Tilastoa varten kerättiin alioikeuksien tekemistä päätöksistä henkilön rikollinen ura näinä vuosina. Tulokset ovat vanhoja, mutta esimerkiksi Ruotsissa tehdyt tuoreet tilastot ovat antaneet samansuuntaisia tuloksia.

Rikollinen ura näyttää alkaneen nuorena ja usein satunnaisista rikoksista. Uusimiskertojen lisääntyessä siirrytään lähes pelkästään omaisuusrikoksiin.

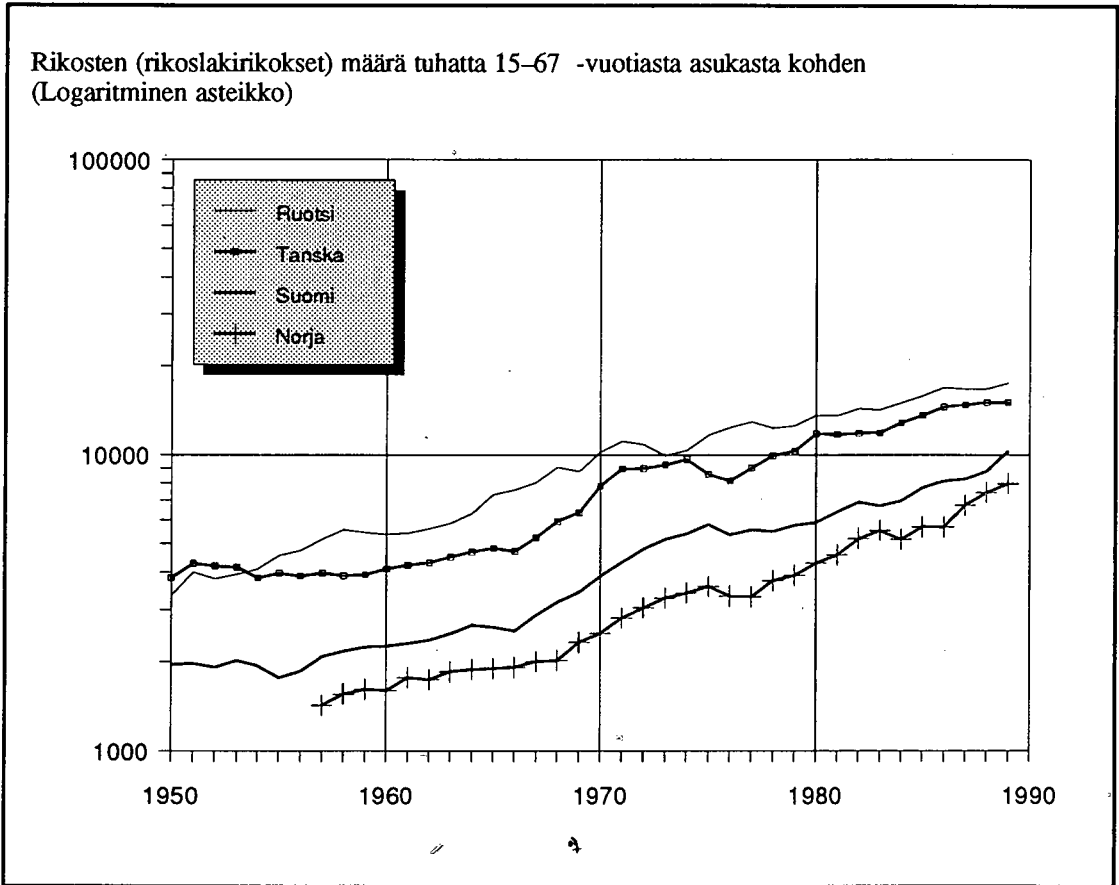
Uusimiseen näyttää erityisesti vaikuttavan ikä, sukupuoli ja aikaisempien rangaistusten määrä.

Tuloksia:

- * Vuonna 1981 tuomituista (60 000) uusijoiden osuus oli 43 prosenttia.
- * Uusijalla keskimäärin kolme tuomiota.
- * Naiset uusivat rikoksen harvemmin kuin miehet.
- * Yleisin uusintarikostyyppi omaisuusrikos.
- * Nuoret, omaisuusrikoksista tuomitut ja ehdottomaan vankeuteen tuomitut ovat nopeimpia uusijoita.
- * Uusimistodennäköisyys kasvaa, mikäli nuori uusii rikoksensa ennen 25 ikävuottaan.
- * Sakko ja ehdollinen vankeustuomio johtavat harvoin uusimiseen, ehdoton vankeustuomio usein.

Miltä näyttää naapurimaissamme

Alhaisin rikollisuus Norjassa korkein Ruotsissa

- * Ruotsissa kirjataan eniten rikoslakirikoksia.
- * Norjassa vähiten. (Norjan tilastot poikkeavat muista siten, että ne alkavat vuodesta 1957.)
- * Rekisteröityjen rikosten määrä on lisääntynyt kaikissa maissa.
- * Suomessa ja Ruotsissa kirjataan enemmän väkivaltarikoksia kuin Tanskassa ja Norjassa.
- * Tanskassa ja Ruotsissa rekisteröidään enemmän varkauksia kuin Suomessa ja Norjassa.
- * Ryöstöt ovat lisääntyneet kaikissa pohjoismaissa.
- * Suomessa poliisi selvittää enemmän rikoksia kuin muissa pohjoismaissa.
- * Vankeusrangaistusta käytetään eniten Tanskassa ja vähiten Ruotsissa ja Norjassa.
- * Vankeusrangaistus on pisin Suomessa ja lyhin Tanskassa.
- * Päivittäinen vankimäärä on korkein Tanskassa ja alhaisin Norjassa.

Tuomioistuimet käsittelevät rikosasioiden lisäksi paljon muita asioita

Tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet, jotka muodostuvat yleisistä oikeuksista, hallinto-oikeudellisista tuomioistuinten ja erikoistuomioistuinten.

Yleisiä tuomioistuinta ensimmäisessä asteessa ovat kihlakunnanoikeudet ja raastuvanoikeudet, toisessa asteessa hovioikeudet ja ylimmässä asteessa Korkein oikeus. Alioikeudet ovat jakautuneet koko maahan suhteellisen tasaisesti. Kihlakunnanoikeuksia oli vuoden 1991 lopussa 148 ja raastuvanoikeuksia 26. Hovioikeuksia on kuusi.

Oikeuskäsittely alioikeuksissa

Yleisperiaatteena on, että käsittely tuomioistuimissa tapahtuu istunnossa, johon osallistuu useampia oikeuden jäseniä. Kihlakunnanoikeuksissa päätökseen osallistuvat tuomari sekä 5 - 7 lautamiestä, raastuvanoikeuksissa lainoppinut puheenjohtaja sekä kaksi oikeuden jäsentä. Alioikeudet hoitavat kuitenkin myös paljon asioita, jotka käsittelee vain yksi tuomari tai jotka käsitellään oikeuden kansliassa.

Yleisten tuomioistuinten ratkaistaviksi tulevat rikos-, riita- ja erilaiset hakemusasiat. Rikos- ja riita-asiain oikeudenkäynnissä on aina vastakkain kaksi asianosaistahoa, kantaja ja vastaaja tai syyttäjä ja syytetty.

Hakemusasioissa on vain yksi asianosaistaho, joka hakemuksellaan pyytää oikeudelta tiettyä toimenpidettä. Useimmat hakemusasiat, jotka eivät ole riitaisia, ratkaistaan tavanomaista oikeuskäsittelyä yksinkertaisemmassa menettelyssä. Ne käsittelee yksi tuomari istunnossa tai kansliassa. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi avioerohakemukset, joissa molemmat puoliset yhdessä hakevat avioeroa.

Alioikeuksien hoidettavaksi tulee myös suuri määrä hakemusasioihin rinnastettavia asioita, joita ei käsitellä istunnossa. Tällaisia asioita ovat maksamismääräysasiat, kiinteistöjen lainhuudotukset ja kiinteistökiinnitykset. Käytännössä nämä asiat yleensä hoitaa sekä tuomiokunnassa että raastuvanoikeudessa notaari.

Konkurssi- ja maksamismääräysasiat lisääntyneet muita rajummin

Asiaryhmät	1990	Muutos vuoteen 1980
Yhteensä	926 495	+36%
Riita-asiat	38 474	-5%
Hakemusasiat	43 812	+57%
Konkurssit	3 627	+267%
Lainhuudot	93 281	+22%
Kiinteistökiinnitykset	205 219	+27%
Maksamismääräykset	166 324	+139%
Rikosasiat	375 758	+23%

Alioikeuden päätöksestä voidaan aina valittaa

Alioikeuksien ratkaisuihin saa yleensä hakea muutosta valittamalla hovioikeuteen. Valittajan tulee ilmoittaa tyytymättömyytensä alioikeuden ratkaisuun viimeistään seisemäntenä päivänä tuomioistuimeen tai sen kansliaan.

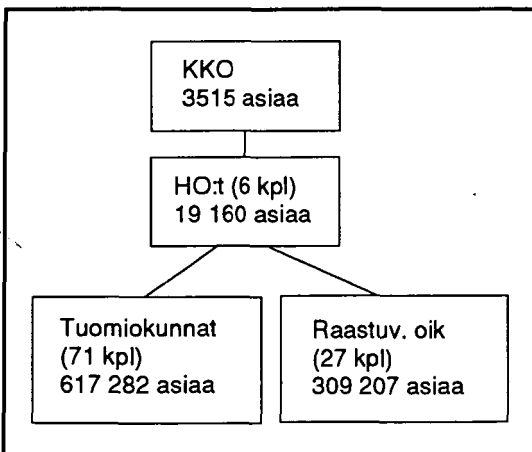
Hovioikeuden ratkaisusta voidaan vielä valittaa Korkeimpaan oikeuteen. KKO toimii nykyisin ennakkopäätöstuomioistuimena ja sen tutkittaviksi tulevat vain lain soveltamisen kannalta tärkeät asiat. Muutoksen hakeminen edellyttää siten ensin valitusluvan hakemista. Vain niissä tapauksissa, joissa valituslupa myönnetään asia tulee KKO:n tutkittavaksi.

Vuonna 1990 hovioikeudet ratkaisivat yhteensä 19 160 asiaa, joista siviiliasioita noin 7000 ja rikosasioita noin 12 000.

Rikosasioissa hovioikeudet vahvistivat alioikeuden päätöksen noin 70 prosentissa, lievensivät rangaistusta noin 15 prosentissa ja kovensivat rangaistusta noin 10 prosentissa tapauksista.

Korkein oikeus ratkaisi samana vuonna 3 500 asiaa, joista rikosasioita yli 800. Vain kolmasosassa kaikista asioista Korkein oikeus myönsi valitusluvan, muut asiat jäivät hovioikeuden päätöksen varaan.

Muutoksenhaku, oikeusasteet ja asioiden määrä

Riita-asiat

Riita-asiain oikeudenkäynnissä on kysymys kahden tai useamman henkilön välisestä oikeusriidasta, jota osapuolet eivät keskenään ole pystyneet molempia osapuolia tyydyttävällä tavalla ratkaisemaan. Sen, joka lähtee oikeusteitse hakemaan itselleen oikeussuojaa, tulee haastaa vastapuolensa oikeuteen.

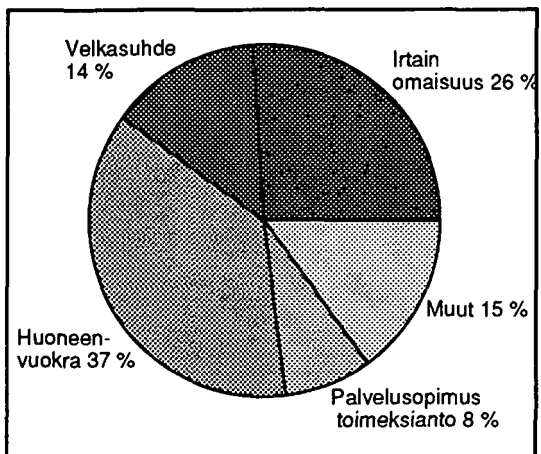
Mitkä ovat yleisimpiä riitoja?

Vuonna 1990 alioikeuksissa käsiteltiin loppuun yhteensä noin 38 500 riita-asiata. Riita-asioista yleisimpiä ovat huoneenvuokrasuhteeseen liittyvät riidat, joissa useimmiten on kysymys huoneenvuokraoikeuden menettämisestä. Niitä oli yli 14 000. Toiseksi eniten, yli 10 000, oli irtainta omaisuutta koskevia riitoja.

Jutun kesto ja käsittely

- * Keskimääräinen käsittely kesti 3 kuukautta
- * puolet asioista saatiin käsiteltyä alle 2 kk
- * 2/3 osaa asioista päättyi ensikäsittelyyn
- * Noin 10 prosentissa tapauksista vaativat yli neljä käsittelyä
- * Alioikeuden ratkaisuun ilmoitettiin tyytymättömyyttä noin puolessa tapauksista

38 474 riita-asiata vuonna 1990

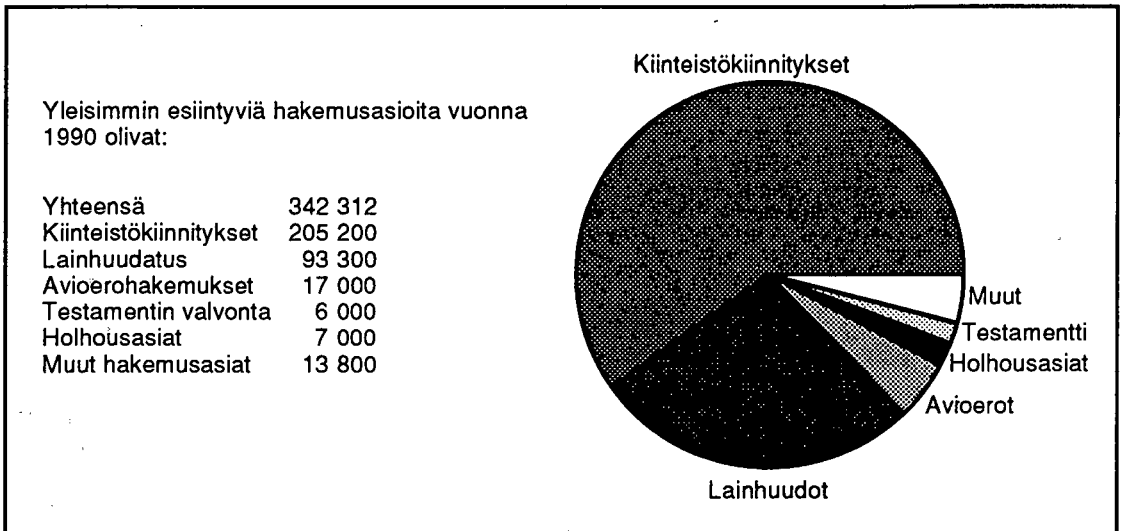

Hakemusasiat

Hakemusasiat koostuvat hajanaisesta joukosta asioita. Esim. testamentin saaja haluaa valvoa testamentin, kiinteistön ostaja hakee lainhuutoa tai kiinteistön omistaja hakee kiinnityksen velkansa vakuudeksi.

Hakemusasioissa ei ole, kuten riita-asioissa vastapuolta, mistä syytä ne voidaan käsitellä nopeammin kuin riita-asiat. Hakemusia käsitellään alioikeuden kansliassa tai istunnossa ilman lautakuntaa tai lainoppineita jäseniä.

Valtaosa hakemusasioista kiinteistökiinnityksiä ja lainhuutoja

Maksamismääräykset

Eräs yleisesti alioikeuksissa esiintyvistä riita-prosesseista on velkojan ja velallisen välinen oikeudenkäynti, jossa velkojan saaminen vahvistetaan ja jonka jälkeen saaminen on perittävässä velalliselta pakkoteitse. Velat ovat kuitenkin perittävässä myös tätä menettelyä yksinkertaisemmin, ns. maksamismääräysmenettelyssä.

Maksamismääräysmenettely on yleisin velkomistapa. Sitä voidaan käyttää perittäessä erääntynyttä saatavaa. Se voi olla lasku ostetuista tavaroista tai toimitetuista palveluksista. Maksamismääräystä haetaan alioikeuden arkistossa ja sen antaa kihlakunnan tuomari tai raastuvanoikeuden puheenjohtaja, ellei velallinen ole sitä vastustanut. Sen jälkeen velka on perittävässä pakkoteitse.

Maksamismääräysten lukumäärä on jatkuvasti lisääntynyt. Vuonna 1990 yleisissä alioikeuksissa käsiteltiin 166 300 maksamismääräysasiaa, vastaava luku kymmenen vuotta aikaisemmin oli lähes 100 000 pienempi. Eniten maksamismääräysmenettelyssä peritään irtaimen omaisuuden kauppaan perustuvia saatavia ja muihin velkasuhteisiin liittyviä maksamattomia laskuja.

Velkojen perinnässä on käytettävissä myös kolmas tapa, lainhakumenettely. Lainhakuteitse voidaan periä maksettavaksi erääntynyt raha- tai tavaraaminen, joka perustuu velkakirjaan tai muuhun kirjalliseen todisteeseen. Lainhakuviranomaisena on ulosotonhaltija (lääninhallitus tai maistraatti). Vuonna 1990 perittiin lainhakuteitse yhteensä noin 13 000 saatavaa.

Konkurssit

Konkurssissa velallisen koko omaisuus yhdellä kertaa käytetään velkojen maksuun. Konkurssi seuraa, kun yritys (tai luonnollinen henkilö) on joutunut tilanteeseen, jossa se ei kykene selviytymään veloistaan. Konkurssimenettely tapahtuu velallisen kotipaikan alioikeudessa. Konkurssin lopputuloksena velallisen koko omaisuus realisoidaan ja varat jaetaan velkojien kesken.

Kuten maksamismääräyksetkin konkurssit ovat viime vuosina lisääntyneet paljon. Erityisesti kahtena viime vuotena vireille tulleiden konkurssien määrät ovat nousseet ennätyslukemiin. Vuonna 1990 konkurssien määrä nousi ensikertaa yli kolmeen tuhanteen. Taloudellinen lama synkensi tilannetta entisestään vuonna 1991, jolloin konkurssit lisääntyivät edellisestä vuodesta jopa 71 prosentilla. Niitä pantiin vireille yhteensä lähes 6 200.

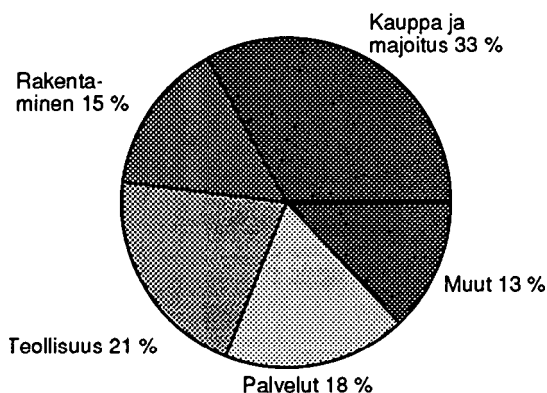
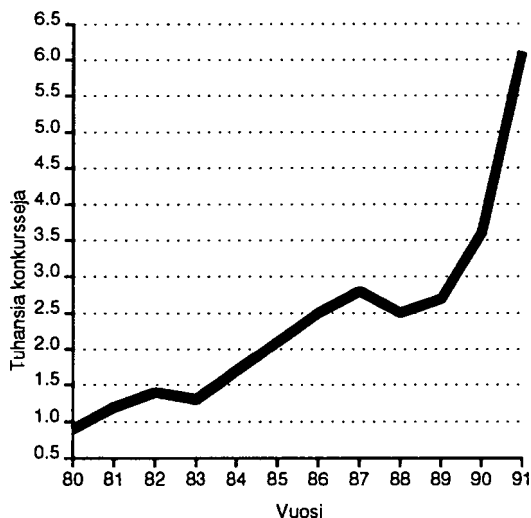
Valtaosa konkurssiin joutuneista yrityksistä oli pieniä, alle viiden työntekijän yrityksiä. Suurten yritysten konkurssit ovat harvinaisia. Konkurssiin haettujen yritysten joukossa oli yli 100 työntekijän yrityksiä vain 26.

Eniten konkurseja tapahtuu niissä lääneissä, joissa yrityksiäkin on eniten. Uudenmaan läänin osuus kaikista vireille tulleista konkurseista oli 35 prosenttia, Hämeen, Turun ja Porin lääneissä molemmissa noin 15 prosenttia ja Vaasan läänissä kahdeksan prosenttia.

Konkurssiyritysten osuus koko Suomen yrityskannasta vuonna 1991 oli 4,3 %, kun se vuotta aikaisemmin oli puolta pienempi.

Konkurssien määrä moninkertaistunut

Lähes 6 200 konkurssia 1991

Hallintotuomioistuimet

Julkiset viranomaiset, kuten verolautakunnat, kunnanvaltuustot ja kunnalliset lautakunnat, päättävät monista yksittäisiä kansalaisia koskevista asioista.

Yleisiä hallintotuomioistuihin ovat Korkein hallinto-oikeus ja lääninoikeudet. Ne toimivat muutoksenhakuinstansseina, ts. niihin voidaan valittaa alempien hallintoviranoimaisten päätöksistä. Korkein hallinto-oikeus on ylin muutoksenhakuaste, mutta käytännössä keskeisimmässä asemassa ovat lääninoikeudet, joissa ratkaistaan moninkertainen määrä asioita KHO:n verrattuna.

Tavallisimpia hallintoasioita, joista valitus voi edetä yleisiin hallintotuomioistuihin ovat; veroasiat, sosiaalihuollon asiat, rakentamista ja asumista koskevat asiat ja kuntien itsehallintoon liittyvät asiat. Eniten valituksia lääninoikeuksiin tulee veroista.

Hallintotuomioistuihin luetaan myös liikevaihtovero-oikeus, joka ratkaisee valitukset, jotka koskevat liikevaihtoverotoimistojen:

- * Liikevaihtoveroa
- * Vakuutusmaksuveroa
- * Auto- ja moottoripyöräveroa

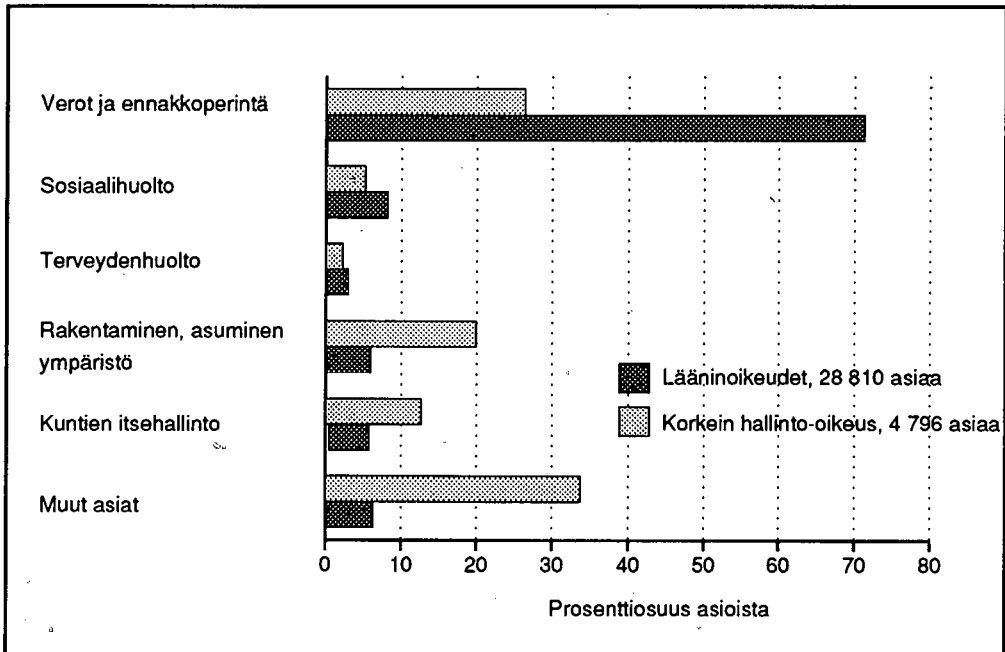
Lisäksi liikevaihtovero-oikeus ratkaisee Autorekisterikeskuksen päätöksistä tehdyt valitukset, jotka koskevat:

- * Auto- ja moottoripyöräveroa
- * Moottoriajoneuvoveroa

Liikevaihtovero-oikeuden käsiteltäviksi tulleiden asioiden määrä on viimeisten viiden vuoden aikana pysynyt melko vakaana, noin 1700-2000 asiaa vuosittain.

Vuonna 1991 liikevaihtovero-oikeus muutti alemman viranomaisen päätöstä kolmasosassa ratkaistamista asioista.

Lääninoikeuksien ja Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisemat asiat 1990

Tilastolähteet kappaleittain

Missä vaara vaanii ?

Heiskanen, Aromaa, Niemi, Ruusinen, Sirén: Tapaturmat ja väkivalta 1988. Tilastokeskus, Oikeus 1990:7. Helsinki 1990.

Ketkä pelkäävät rikoksia ?

Seppänen: Rikoksen pelko. Tilastokeskus, Oikeus 1991:2. Helsinki 1991

Väkivallan uhrin

Heiskanen, Aromaa, Niemi, Ruusinen, Sirén: Tapaturmat ja väkivalta 1988. Tilastokeskus, Oikeus 1990:7. Helsinki 1990

Anastusten ja ilkivallan uhrin

Heiskanen: Omaisuusrikokset 1988. Tilastokeskus, Oikeus 1991:3. Helsinki 1991

Paljonko rikoksia piilossa ?

Aromaa, Heiskanen: Piilorikollisuus 1988. Tilastokeskus/Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Oikeus 1992:7. Helsinki 1992

Poliisiin tietoon tulleet rikokset

Poliisiin tietoon tullut rikollisuus SVT 1990. Tilastokeskus, Oikeus 1991:16

Rikosvahingot

Aromaa, Heiskanen, Väisänen: Rikosvahingot 1988. Tilastokeskus/Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Oikeus 1991:22. Helsinki 1991

Miten rikollisuus on kehittynyt ?

Poliisiin tietoon tullut rikollisuus SVT 1990. Tilastokeskus, Oikeus 1991:16

Syytteessä ja tuomiolla

Tuomioistuinten tutkimat rikokset SVT 1990. Tilastokeskus, Oikeus (vielä julkaisematon)

Nuorten erityisasema

Tuomioistuinten tutkimat rikokset SVT 1990. Tilastokeskus, Oikeus (vielä julkaisematon)

Kaltareiden taakse

Vankitilasto SVT 1991. Tilastokeskus, Oikeus 1992:5

Rikoksesta uuteen

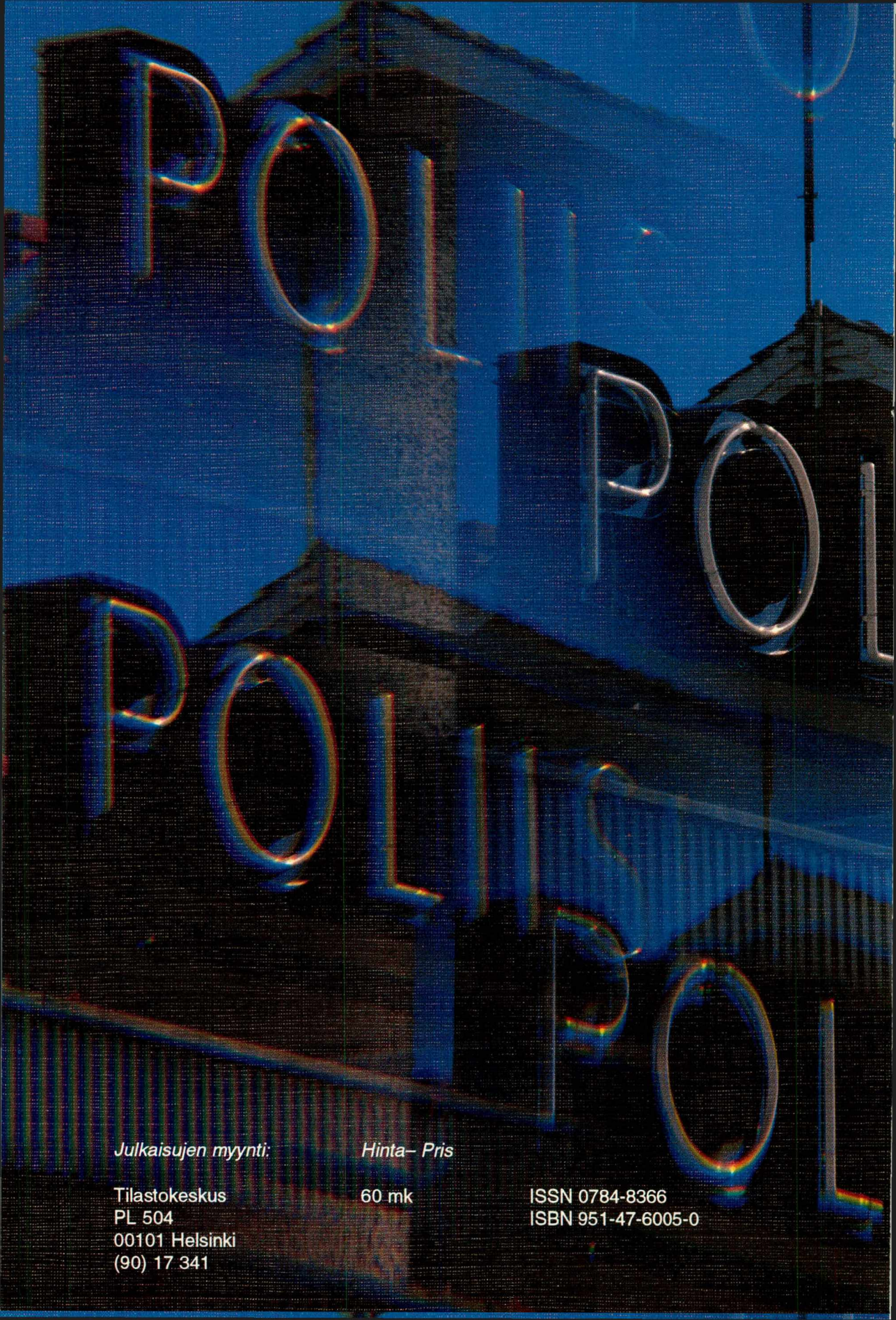
Marin: Uusintarikollisuus 1977–81. Tilastokeskus Tutkimuksia Nro 110. Helsinki 1984

Miltä näyttää naapurimaissamme?

Nordic Criminal Statistics 1950–1989: Published by the Nordic Statistical Secretariat. 57 Statistical Reports of the Nordic Countries. Copenhagen 1991

Tuomioistuimet käsittelevät rikosasioiden lisäksi paljon muita asioita

Tuomioistuinten toiminta SVT 1990: Tilastokeskus, Oikeus 1992:2, Konkurssitiedote 2/1992: Tilastokeskus, Oikeus 1992:4

Julkaisujen myynti:

Tilastokeskus
PL 504
00101 Helsinki
(90) 17 341

Hinta- Pris

60 mk

ISSN 0784-8366
ISBN 951-47-6005-0